

RYTÍŘSKÝ STATEK RODOV A JEHO MAJITELÉ VE DRUHÉ POLOVINĚ 16. STOLETÍ

Příspěvek k dějinám drobného šlechtického
panství na Královéhradecku

Marek STARÝ

Pomyslná majetkoprávní mapa českého království v době předbělohorské byla velmi pestrá. Vedle rozsáhlých aristokratických dominií, jejichž počet a rozsah měl před sebou zjevný vzestup po bělohorské dějinné křížovatce, tu existovalo veliké množství drobných rytířských statků balancujících na hraně ekonomické soběstačnosti. Poznání dějin těchto nevelkých hospodářsko-správních jednotek (tvořících nepochybně skupinu značně heterogenní a dále diferencovatelnou) je dodnes velmi neúplné. V jednotlivých případech významně závisí na tom, do jaké míry byly prozkoumány a vytěženy klíčové prameny, mezi nimiž na prvním místě je třeba vyzdvihnout zemské desky.¹⁾ Ty vedle údajů o vývoji majetkoprávních vztahů a bližších podmínkách jednotlivých převodů a přechodů statků přinášejí i bohatství informací rázu genealogického. S jejich pomocí lze doplňovat základní faktografii soustředěnou Augustem Sedláčkem,²⁾ respektive některými genealogickými sbírkami.³⁾

V rámci právně-historicky orientovaného výzkumu narazil autor těchto řádků na zajímavé materiály dokumentující osudy východočeského statku

1) NA Praha, fond Desky zemské. Dále jsou citovány pouze signatury příslušných kvaternů, a to pod zkratkami DZV (Desky zemské větší), DZM (Desky zemské menší) a DZSt (Desky zemské stavovské).

2) Augustu Sedláčkovi, jak je obecně známo, přináleží autorství většiny hesel věnovaných jednotlivým šlechtickým rodům v Ottově slovníku naučném. Nepřeberně bohatství dat ke šlechtické genealogii přináší také jeho stěžejní dílo August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, díl I.–XV., Praha 1882–1927, další údaje je možné excerpovat z jeho pozůstalosti, uložené v Historickém ústavu Akademie věd (v době přípravy tohoto příspěvku ovšem badatelsky nepřístupné).

3) Z nich patrně nejprůnosnější se nacházejí v Národním archivu v Praze. Zmínit je nutno především sbírku Wunschwitzovu a Dobřenského.

Rodov a dvou rytířských rodů, které ho v průběhu 16. století držely – Rodovských z Hustířan a Plesů Heřmanských ze Sloupna. Zjištěné údaje doplňující částečně i dosavadní poznání genealogie těchto rodů jsou základem tohoto příspěvku.

Vesnice Rodov se nachází v Královéhradeckém kraji, 10 km severně od města Hradec Králové. Dnes je administrativní součástí města Smiřice. Dosavadní poznání historie této lokality, počínaje první zmínkou z roku 1318,⁴⁾ se opírá o příslušnou stat' v Sedláčkových Hradech. Podle ní teprve v 16. století se v Rodově připomínají vladykové z Hustířan, z nichž jedna větev si podle vsi vzala jméno a její příslušníci tu nechali postavit tvrz. Po smrti Bavora Rodovského z Hustířan dostal Rodov v roce 1523 jako svůj díl nejmladší syn Jan (mladší), připomínaný zde až do roku 1565. Následoval jeho stejnojmenný syn, který postupně vyplatil dva mladší bratry, Čenka a Martina. Později se za okolností, které Sedláček nedokázal blíže určit, stal pánem na Rodově Kryštof Ples Heřmanský ze Sloupna, připomínaný sezením na Rodově v tituláři z roku 1589. Ten prodal statek Václavovi (Věnkovi) Kordulovi ze Sloupna a od něj se v roce 1600 dostal do rukou Bartoloměje z Valdštejna a byl spojen s Miletínem.⁵⁾

Sedláčkovovo heslo se stalo jedním ze základních východisek i pro zpracování dějin Rodova v díle věnovaném panským sídlům na Královéhradecku. Jeho autoři doplnili několik podrobností. Tak předně upozornili, že vesnice byla již od středověku rozdělena na dvě části, z nichž pouze jedna patřila Rodovským, druhá přináležela k trčkovskému dominiu Smiřice. I podle nich tvrz vznikla až v 16. století, před rokem 1524 ji měl držet náruživý alchymista a autor kuchařky Bavor mladší Rodovský z Hustířan. Následovat měli jeho syn Jan a posléze vnuk, jenž vyplatil bratry a v roce 1589 prodal Rodov Kryštofu Plesovi Heřmanskému ze Sloupna, od něhož ji roku 1597 koupil Václav Kordule ze Sloupna. Následovalo připojení k Miletínu.⁶⁾

To, že část Rodova skutečně patřila k trčkovskému dominiu Smiřice spravovanému z Veliše, dosvědčuje vklad do zemských desk, provedený po jejich znovuoobnovení po požáru v roce 1541. Původně byl datován rokem 1533. Zdeněk Trčka z Lípy tehdy intabuloval díl svému mladšímu

4) Josef EMLER (ed.), *Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae anno MDXLI igne consumptarum. Pozůstatky desk zemských království českého r. 1541 pohořelých*, Tomus I., Praha 1870, s. 40, č. 138 („*Milotam de Rodowa*“).

5) A. SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, díl II., Praha 1883, s. 242.

6) Pavel KRÍŽEK – Miloš ŘEZNÍK, *Hrady, zámky a tvrze na Královéhradecku*, Hradec Králové 1992, s. 71.

bratrovi Mikulášovi a ves Rodov je tu skutečně jmenována jako příslušenství Smiřic.⁷⁾ Ačkoliv ale text tohoto deskového zápisu evokuje představu, že vesnice patřila Trčkům celá, opak je nepochybně pravdou. Po celé 16. století je totiž kontinuálně doložena i držba vladyků z Hustiřan.

Prvním z nich byl zřejmě Bavor Rodovský, připomínaný například v roce 1505 pod jménem „*Bavor Neznašovský*“, kdy měl do pole proti Šlikům vypravit 4 pěší.⁸⁾ Tento Bavor ale není, jak mylně tvrdili Křížek s Řezníkem (a jak to bylo převzato i na některé webové stránky), totožný se známým alchymistou, ale jedná se o jeho děda, jenž byl naživu ještě v roce 1516.⁹⁾ Tomu se podařilo soustředit ve svých rukou poměrně značný majetek, a tak po jeho smrti připadl každému z jeho synů nevelký, ale stále ještě slušnou obživu nabízející stateček. Sedláček uvádí, že Janovi nejstaršímu připadly při dělení v roce 1523 Velichovky a Poličany, Jiřímu Neznašov, Alešovi Habřina, Oldřichovi jinak Haškovi Sedlice, Martinovi blíže neurčený díl, Mikulášovi původní rodové sídlo Hustiřany a Janovi mladšímu právě Rodov.¹⁰⁾ V Ottově slovníku naučném doplňuje ještě jako osmého, nejmladšího bratra a participanta na dělení pozůstalosti Diviše.¹¹⁾ K tomu je možno dodat, že podle dochovaných pramenů, v nichž jsou bratři uváděni současně a nepochybně v posloupnosti odpovídající jejich věku, nebyl nejstarším Bavorovým potomkem Jan, nýbrž Martin (a také další pořadí bylo dosti odlišné).

Po shoření zemských desk při požáru Pražského hradu v roce 1541 vypuklo kvůli zvýšení právní jistoty v majetkoprávních vztazích období jejich horečného vkládání do nově založených kvaternů. Tehdy se dosud žijící bratři Martin, Jan starší, Oldřich, Jan mladší, Aleš a Mikuláš před úředníky desk zemských přiznali, že přijali své díly a že do budoucna nechtějí vůči sobě vznášet v této souvislosti žádné pohledávky.¹²⁾ Do desk byly také znovu vloženy popisy dílu velichovského, který připadl Janovi nejstaršímu,¹³⁾ a také rodovského. Ten byl vymezen následovně: „*Rodov*

7) DZV 41, fol. G 16v – G 18r, G 22r – G 22v (zde fol. G 17r).

8) *Archiv český čili Staré písemné památky české i moravské* (= AČ), díl VI., ed. František Palacký, Praha 1872, s. 316–321, č. 53 (zde s. 319).

9) Viz Sedláčkovo heslo „Rodovský z Hustiřan“ v *Ottův slovník naučný*, díl XXI., Praha 1904, s. 881. Bavor zřejmě zemřel záhy nato, neboť v roce 1518 již poháněl ke komornímu soudu jeho nejstarší syn Martin; AČ, díl XXXII., ed. Josef Kalousek, Praha 1913, s. 1, č. 3013.

10) A. SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, díl II., s. 237.

11) *Ottův slovník naučný*, díl XXI., s. 881.

12) DZV 4, fol. B 10v – B 11r.

13) DZV 42, fol. K 28r.

a Rožnov, v těch dvou všech což j[es]t v nich přislušejících, a k tomu rybník jeden zpodní a druhý prostřední, které leží pod Chlumkem, kteří prve příslušeli k Neznašovu, a k tomu dílu aby bylo vyplněno z jednoho dílu zderazského L ff g[rošů] č[eských] a také z druhé[h]o dílu též zderazského druhých L ff g[rošů] č[eských] ... rybníček pod Rodovem i s ř[ek]ou Trotinou nad mlýnem nahoře až do hranic sendražskejch“. O movitosti, které netvořily přirozené příslušenství některého dílu, a dluhy se bratři měli podělit rovným dílem.¹⁴⁾ Zápisy jsou zajímavé tím, že obsahují datum původního rozdělení majetku po Bavorovi Rodovském – došlo k němu nikoli v roce 1523, ale až následujícího roku 1524, a sice 18. května (ve středu po svatém Duchu).¹⁵⁾ Kromě toho zmínka o dvou zderazských dílech svádí k lákavé hypotéze, že tento dvůr s příslušenstvím¹⁶⁾ byl původně rozdělen mezi bratry Martina a Diviše, jejichž zapojení do dělby rodového majetku nebylo doposud identifikováno. K tomu je navíc třeba podotknout, že část mladších bratrů (konkrétně Diviš, Mikuláš, Jiří a Aleš) byla ještě v této době nezletilá a nemohla proto své díly prozatím fyzicky převzít.¹⁷⁾

Pokud jde o rodovský díl, jeho rozsah se zanedlouho zmenšil, když Jan mladší prodal své majetky v Rožnově bratru Janovi staršímu. Podle obnoveného vkladu z roku 1542 mu za 350 kop českých grošů postoupil pět poddanských dvorů s platy odváděnými ve shodné výši dvakrát ročně (Matěj Roumal 1 kopa a 15 grošů, Dušek 1 kopa a 7 grošů, Martin 15 grošů, Janek 14 grošů, Martin Němec 5 grošů), platy z dalších dvou usedlostí, nad jejichž držiteli mu ale nepříslušela vrchnostenská práva (Vondrouš 6 grošů, Jiří Koblasa 3 groše), plat od Martina z Neznašova, který „z chobotu“

14) DZV 42, fol. K 28v.

15) Ostatně skutečnost, že v rodokmenu Rodovských, publikovaném v A. SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, díl II., s. 245, se objevuje jako datum ad quem Bavorova úmrtí právě rok 1524, jasně signalizuje, že Sedláček správné datum rozdílu znal a že údaj v *Ottově slovníku naučném* je patrně jen omylem.

16) Otázkou je, zda v této době ještě existovala ves, o níž se zmiňují Antonín PROFOUS – Jan SVOBODA, *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny*, díl IV., Praha 1957, s. 760.

17) Vyplývá to z pŕihonu ke komornímu soudu, který na ně 25. května 1524 vložila jejich sestřenice Magdalena. Viz AČ, díl XXXIII., ed. Jaromír Čelakovský, Praha 1918, s. 145, č. 5575. Pořadí mladších bratrů zřejmě neodpovídá zcela jejich sestupnému stáří – důvěryhodnější se v tomto směru jeví obnovený vklad z roku 1541, v němž se přiznávali sami bratři a podle nějž byl Aleš starší než Mikuláš. Sedláčkem uváděné pořadí je každopádně zcela nesprávné.

odváděl jednou ročně slepici, a oba rybníky pod Chlumkem.¹⁸⁾ Rodovský rytířský statek se tak zúžil na samotnou ves Rodov, v níž ale, jak již bylo výše uvedeno, příslušela některá vrchnostenská práva k trčkovskému panství Smiřice. V roce 1557 tak Jan mladší přiznával k berní majetek pouze ve výši 750 kop českých grošů, majetek svých poddaných ocenil na dalších 439 kop.¹⁹⁾ Pro srovnání, jeho bratr Jan starší na Neznašově byl podle svého přiznání téměř třikrát bohatší.²⁰⁾

Velmi zajímavým dokumentem podhalujícím dále genealogii Rodovských je smlouva, kterou 8. března 1548 uzavřeli bratři Martin, Jan starší, Oldřich (jinak Hašek) a Jan mladší Rodovští a jejich švagři Václav a Jiří Černínové z Černína s dalším bratrem Alešem Rodovským z Hustiřan a která byla 13. března zapsána do zemských desk.²¹⁾ Šlo v ní o zaopatření jejich synovců a neteří, pozůstalých dětí po Mikuláši Rodovském. Okolnosti jeho nešťastného úmrtí, k němuž došlo v říjnu 1547²²⁾ právě v Rodově, jsou v dohodě podrobně vylíčeny následovně:

„Když jsme on Aleš i nebožtík Mikuláš spolu s námi s některými i jinými dobrými přáteli u jednoho z nás bratří, jmenovitě u mne Jana mladší[h]o v Rodově byli, sedíce v dobrém, bratrském, přátelském a pokojném kvasu, že jsou vto[m] sedláci, svádívše se v krčmě, počali se bít a mordova[va]ti, takže jsou mezi sebou dva zamordovali. I když j[es]t to mně Janovi mladší[m]u z Hustiřan jakožto hospodáři oznámeno bylo, tu sem já, abych to zlé přetrhnúti mohl, mezi ně šel. A oni Aleš a nebožtík Mikuláš bratr na žádost mou i také pro opatření osoby mé jakožto bratra jich, zvláště mezi takovými lidmi lehkomyšlnými, a též pro přetržení to[h]o zlé[h]o a dalších morduov za mnou jsou šli. A vto[m] jeden z těch sedlákuov, když se j[es]t s Alšem, chtěje ze dveří, s dobytou šavlí a s nevážnejm je[m]ju Alšovi lání[m] potkal, je[h]o j[es]t on Aleš chytil, nechtěje je[h]o pro tako[v]é mordy upustiti, a vto[m] když j[es]t týž sedlák na ně[h]o se s tou šavlí potrhál, maje on Aleš, bratr náš, s sebou v ruce ručnici a nepamatujíc na natažení kohoutku a chtěje sebe proti té[m]už sedláku ochrániti, je[h]o j[es]t touž ručnicí, drže

18) DZV 4, fol. B 11r – B 11v.

19) Otto PLACHT (ed.), *Odhad majetku stavů království českého z r. 1557*, Věstník Královské české společnosti nauk, třída filosoficko-historicko-filologická, roč. 1947, č. IV., vyd. 1949, s. 49 (č. 49).

20) Přiznával 2 500 kop vlastního a 823 kop poddanského majetku. *Tamtéž*, s. 49 (č. 48).

21) DZV 47, fol. C 3v – C 5r, C 6v – C 7v.

22) V deskovém zápise je datum uvedeno pouze ve tvaru „po svatém Havle“, bez specifikace konkrétního dne. Svátek svatého Havla připadá na 16. října.

ji v ruce, polkami vrch hlavy uhodil. A vto[m] ručnice mimo je[h]o všecku naději j[es]t [s]pustila, a tak j[es]t tou případnou a žalostivou bezelstnou příhodou nebožtík bratr náš Mikuláš, jsa prostřelen, z toho světa sšel, čemůž jsme přítom byli, jakž se svrchu píše, já Jan mladší z Rodova, tak bratr nebožtíka, a já Věnek Černín, švagr nebožtíka a vlastní ujec dětí a sirotkům po nebožtíkovi pozuošta[lý]ch, nebo pan Aleš Rodovský má za manželku mou vlastní sestru jednu a on nebožtík pan Mikuláš jměl j[es]t druhou“.

Signatáři smlouvy nicméně deklarovali, že navzdory popsané skutečnosti bratři Aleš a Mikuláš „vždycky spolu zvláště dobře a na se laskavi byli a příčin žádných k žádné[m]u nepřátelství mezi sebou nejměli, anobrž že on Aleš bratr a švagr náš mimo jiné lidi na nebožtíka laskav jsa, mno[h]o dobrého jemu dělal i některé děti je[h]o, maje je sobě od nebožtíka dané, za své vlastní přijal a je hned z mladosti a za živnosti je[h]o nebožtíka opatroval, ochraň[ova]l a choval“. Proto svěřili Alešovi s jeho souhlasem k opatrování Mikulášovy děti, ve smlouvě vyjmenované, totiž syny Nata-niela, Aleše, Martina a Bavora a dcery Alžbětu, Johanu, Markétu, Alenu a Martu, a stejně tak i pozůstalý Mikulášův statek, který byl po započtení pohledávek a odečtení dluhů oceněn na pouhých 651 kop a 4 míšeňské groše. Tyto peníze měl Aleš spravovat k dobru sirotků a po dosažení dospělosti měl každému ze synovců vyplatit jako dědický podíl 150 kop a 4 groše, přičemž v případě předčasné smrti některého z bratří se měly proporcionálně zvětšit díly ostatních. Dcery měly při svém vdání dostat věno po 50 kopách a 4 groších, přičemž i zde se měl analogicky podíl zemřelých neprovdaných sester rozdělit ostatním Mikulášovým dcerám. Všichni příbuzní přítom projevíli souhlas s tím, aby Aleš „týmž sirotkuo[m] ani žádné[m]u jiné[m]u ... žádný[m] počtem z statku po nebožtíkovi pozuoštale[h]o povinen na budoucí časy nebyl“. Jinými slovy bylo Alešovi svěřeno tzv. mocné poručenství, které nepochybně signalizovalo velkou důvěru v jeho poctivost a spravedlnost. Pokud jde o Annu, vdovu po Mikulášovi, Aleš se zavázal koupit pro ni dvůr, v němž bude moci přebývat s některými dětmi podle svého přání. Měl se s ní také srovnati o její vdovské věno ve výši 300 kop míšeňských grošů. Vedle smlouvy byla do zemských desk intabulována i řezaná cedule s podrobným soupisem aktiv a pasiv Mikulášovy pozůstalosti.²³⁾

23) DZV 47, fol. C 7v – C 8r (datována 10. března 1548). Mezi aktivity představovala nejvyšší položku úročená pohledávka 850 kop míšeňských grošů za Janem z Pernštejna a na Helfštejně. Vedle ní jsou tu zmíněny další dvě menší pohledávky, za Alešem Rodovským ve výši 120 kop a za Dobcem Vranovským z Doubravice, kterému byl po Mikulášově smrti prodán jeho dvůr

Smlouva z roku 1548 umožňuje posunout dosavadní poznání genealogie Rodovských z Hustiřan, jak je zachyceno ve dvou nejobsáhlejších rodokmenech – Sedláčkovu, publikovaném ve druhém díle Hradů,²⁴⁾ a zejména Dobřenského v jeho monumentální genealogické sbírce, uložené v Národním archivu.²⁵⁾ V obou jsou vyjmenováni Mikulášovi synové, ani jeden ale neuvádí dcery. Z nich Marta je nepochybně totožná se stejnojmennou šlechtičnou, kterou bez jakékoliv filiace zachytil Dobřenský coby choť nejprve Václava Nudvojovského z Nudvojovic, zemřelého před rokem 1570, a pak Václava Vlčka Nečamského z Minic, za něhož se měla provdat okolo roku 1572. Stejně tak zná Dobřenský Markétu Černínovou z Černína jako choť Aleše Rodovského (v roce 1563 se již jako vdova připomíná v Semčicích, zemřela po roce 1571), jméno Mikulášovy choti, již byla Markétina sestra Anna Černínová z Černína, se tu ale neobjevuje. Tato Anna je zachycena v rodokmenu rodu Černínů, avšak až k roku 1562 jako vdova po Janovi Někňovském z Medonos, který se zjevně později stal jejím druhým manželem.²⁶⁾

na Lhotce, 160 kop. Dále získali poručníci Mikulášova statku za prodej dvora v Pardubicích 60 kop, za tažného koně, dvě klisny, tři krávy, čtyři jalovice a patnáct prasat 50 kop a za dva jízdní koně i se sedly 44 kop. Celkem tedy 1 284 kop míšeňských grošů. Od této částky bylo nutno odečíst vdovské věno Anny Rodovské z Černína ve výši 300 kop a dluhy: Petrovi Vranovskému z Doubravice 120 kop a 5 kop úroku, Jindřichovi Vlкови z Kvítkova 110 kop a 6 kop úroku, Afře z Tamfeldu 50 kop, Václavovi Černínovi z Černína 15 kop, Jiříkovi Černínovi z Černína 32 kop, Prokopovi Krškovi 30 kop a Dorotě Dobříkovské 15 kop. Dohromady dosahovaly tyto závazky 683 kop. Z neznámého důvodu byly ale v řezané ceduli sečteny na 633 kop, což je částka, se kterou operovala i dohoda pozůstalých, kteří děti a statek po Mikulášovi svěřili Alešovi. Ten se mimochodem zavázal vyplatit svým synovcům a neteřím dohromady více než 850 kop grošů, ačkoliv hodnota převzatého majetku činila jen 651 kop.

24) A. SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, díl II., s. 245.

25) NA Praha, fond Genealogická sbírka Dobřenský, inv. č. 880.

26) *Tamtéž*, inv. č. 174. Zde se uvádí, že Aleš Rodovský zemřel v roce 1557, jako orientační udává toto roční datum rovněž A. SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, díl II., s. 245. Velmi dobře s tím souzní skutečnost, že 29. března 1558 prodala jeho vdova Markéta jako poručnice pozůstalého statku společně s Alešovými synovci Natanielem a Alešem (i na místě nezletilých Martina a Bavora) jakožto designovanými dědici kvůli potřebě splatit Alešovy dluhy tvrz, dvůr a ves Slatinu za 2 500 kop českých grošů Bohuslavovi Hrušovskému z Hrušova. Originál kupní smlouvy je v Archiv Národního muzea (= ANM) Praha, fond Genealogická sbírka H, kart. H 22, z Hustiřan Rodovský; intabulace z roku 1559 je v DZV 13, fol. G 5v – G 6r. Alešova závěť ve prospěch dětí jeho nešťastně zesnulého bratra viz DZV 12, fol. J 35r – J 36v, J 37v.

Jan mladší Rodovský z Hustířan byl naživu ještě v roce 1565, kdy prodal jménem své dcery Kateřiny, vdovy po Věnkovi Černínovi z Černína, nad níž mu bylo rozhodnutím císaře Rudolfa svěřeno poručenství („*na místě paní Kateřiny Černínový z Hustířan, dcery jeho, od Jeho [Milos]ti císařský podle jisté relací od Jeho [Milos]ti ke dskám učiněné zmocněným nad ní a statkem jejím*“), Albrechtovi ze Smiřic ves Zájezd za 1 650 kop českých grošů.²⁷⁾ Jeho smrt ale musela přijít vzápětí. Již o dva roky později to byl totiž jeho nejstarší syn Jan, kdo při úřadu desk zemských potvrdil, že zesnulý Smiřický dostal všem svým závazkům z této smlouvy vyplývajícím.²⁸⁾ V téže době se vyrovnal i s mladším bratrem Čeněkem, který dosáhl dospělosti a dožadoval se dědického podílu po otci, jemuž navíc „*nápad ... po někdy Kateřině Redarové a statek po ní zuostalej všecken připad*“.²⁹⁾ Na základě výroku skupiny smlouvců, mezi nimiž figurovali i dva příslušníci rodu Rodovských, byla 21. května uzavřena smlouva, podle níž měl Čeněk jako dědictví po otci a sestře přijmout částku 400 kop českých grošů, již mu měl Jan zajistit úpisem s pečeti dvou nebo tří šlechticů jako ručitelů.²⁹⁾

Citované prameny tedy dokládají, že Jan mladší Rodovský zemřel mezi březnem 1565 a květnem 1567. Jeho chotí byla Anna Krupá z Probluze, připomínaná v letech 1558–1576. S ní zplodil celkem osm známých dětí.³⁰⁾ Nejstarší syn dostal jméno po otci, a jak již bylo naznačeno, převzal po něm i rodovské zboží. Čeněk dosáhl zletilosti zřejmě krátce před výše zmíněným rokem 1567, narodil se tedy někdy v polovině čtyřicátých let 16. století. Zakoupil se ve vsi Rosnici (dnes část obce Všeštery), kde se připomíná do roku 1571. Další bratr Mikuláš byl v roce 1568 ještě nezletilý. Po dosažení dospělého věku se rozhodl hledat štěstí v daleké cizině, jak dosvědčuje psaní císaře Maxmiliána z 10. dubna 1572, doporučující přijetí Mikuláše Rodovského z Hustířan a dalších rytířů do španělských služeb.³¹⁾ Čtvrtý syn Bavor zůstal na Rodově a žil tu zjevně ve stínu nejstaršího bratra.

Pokud jde o dcery, prvorozená byla dozajista shora uvedená Kateřina. Jejím prvním manželem byl Václav (Věnek) Černín z Černína na Bartoušově, hejtman na královském panství Poděbrady, zemřelý někdy kolem

27) DZV 57, fol. H 13v – H 15r. Datováno 8. března.

28) DZV 57, fol. H 14v (juxta). Datováno 24. května.

29) DZV 58, fol. G 4r – G 5r.

30) Základním pramenem, o který se opírá další výklad, jsou údaje soustředěné v genealogické sbírce Jana Václava hraběte Dobřenského. NA Praha, Genealogická sbírka Dobřenský, inv. č. 880.

31) NA Praha, fond Stará manipulace (= SM), sign. R 38/7, inv. č. 2938, kart. 1944.

roku 1561.³²⁾ Jak již bylo uvedeno, prodal v roce 1565 její otec a poručník na jejím místě ves Zájezd a zřejmě již předtím prodal stejně tak i celý bar-
tousšovský statek.³³⁾ Kateřina se pak záhy nato znovu provdala – nemůže
být totiž pochyb o tom, že je totožná s Kateřinou „Redarovou“, zmíněnou
při dělení majetku v roce 1567. Totožnost jejího druhého manžela není
úplně jasná. Hypoteticky jím mohl být Baltazar Redar z Neundorfu, připo-
mínaný k roku 1561 jako věřitel Jana z Veitmile a na Mostě.³⁴⁾ Dochované
prameny ale žádné konkrétní vodítko neposkytují a tato hypotéza se tak
opírá pouze o časovou blízkost obou citovaných zmínek. Každopádně se
ale do krátkého intervalu let 1565–1567 musí vejít jak Kateřinin druhý
sňatek, tak její smrt.³⁵⁾ Mladší Marta je doložena v letech 1567–1582 a byla
přivdána do rodu Popelů z Vesce. Teprve v roce 1568 se pak připomínají
poslední dvě sestry, Johanka a Salomena.³⁶⁾ Zatímco první z nich zřejmě
záhy neprovdaná zemřela, druhá přežila všechny své sourozence, a jak se
dále ukázalo, jejím prostřednictvím se měl rodovský statek dostat do rukou
nových majitelů z jiného rytířského rodu.

Na rozdíl od svého stejnojmenného otce, mladší Jan Rodovský z Hus-
tířan spravoval rodovský statek jen poměrně krátce. Naposledy se totiž
jako žijící připomíná v roce 1576 a již v roce 1579 byl (zřejmě nedlouho)
po smrti, neboť se tehdy řešila otázka dědictví po něm. A to smlouvou
datovanou 23. listopadu 1579, do zemských desk ovšem vloženou te-
prve 8. února 1582.³⁷⁾ Jednoznačně z ní vyplývá, že Jan zemřel bezdětný,
o nápadníky o pozůstalost ale přesto nebyla nouze. Bratr Čeněk byl již
z otcovského statku vyplacen a také Mikuláš buď již dědický podíl obdr-

32) NA Praha, Genealogická sbírka Dobřenský, inv. č. 880.

33) Intabulace prodeje proběhla právě v roce 1565 a byla samotnou Ka-
teřinou vzápětí napadena s poukazem na to, že její otec „neměl té a takové
moci sobě nad ní Kateřinou Černínovou ... nevinně na potupu její bez hodné
příčiny vyslyšení a uznání spravedlivého vyžadovati a vyžádati“. DZV 15, fol.
G 9r – G 10r (odpor ve formě juxty je na fol. G 9r – G 9v). U prodeje Zájezda
ale podobné zpochybnění v zemských deskách zapsáno není.

34) DZV 55, fol. G 22r.

35) V NA Praha, Genealogická sbírka Dobřenský, inv. č. 880, se uvádí, že
se za blíže neurčeného „Reydara“ provdala kolem roku 1566 a zemřela kolem
roku 1567.

36) NA Praha, Genealogická sbírka Dobřenský, inv. č. 880.

37) DZV 65, fol. N 22r – N 23v. Ověřený výpis z desk, datovaný 15. června
1582, lze nalézt také v SM, inv. č. 2938, sign. R 38/11, kart. 1944. Intabulací
smlouvy nařídil na základě žádosti obou stran zvláštním listem císař Rudolf,
a to 1. prosince 1581. DZSt 46, fol. P 20v – P 21r.

žel, nebo zahynul v cizině.³⁸⁾ Byly zde ale další příbuzné, kteří se mohly odvolávat na to, že se jim podílu nedostalo a že tedy mají jako nejbližší nedílné kognátky právo se Rodova ujmout. Předně měl Jan – jak již bylo uvedeno – ještě jednoho bratra, Bavora. Ten sice zemřel ještě před ním, s manželkou neznámého jména ale zanechal dvě dcery, Annu a Voršilu. Za druhé tu byla ještě sestra Salomena, která byla provdána za Kryštofa Plesa Heřmanského ze Sloupna.³⁹⁾ Její věno ale zjevně nebylo vyplaceno, neboť i ona se pokládala za nedílnou příbuznou. Navíc do hry o Janovo dědictví vstoupili i bratři Mikuláš a Burian Trčkové z Lípy, kteří se sice nemohli dovolávat blízkých pokrevních vazeb, drželi však ve vsi určitý majetek a nyní se snažili chopit příležitosti a zřejmě na základě nějakých smluvních pohledávek své zdejší panství zaokrouhlit.⁴⁰⁾

Nakonec se paní na Rodově stala Salomena, zřejmě díky tomu, že se mohla opřít o svého chotě. Ten se nejprve dohodl s Trčky, kteří mu na jeho „*snažnou žádost*“ postoupili „*k ruce*“ jeho choti své nároky. A vzápětí uzavřel již výše avizovanou smlouvu, v níž se vypořádal s ženinými neteřemi. Ty mu postoupily „*práva a spravedlivosti své, kterouž koliv ony od sebe nápadem na ně přišlejm k těmuž statku po těmž panu Janovi Rodovském, strejci jejich nedílným mají ... takže on pan Kryštof Ples Heřmanskej bude ke všem těm věcem vejš dotčenejm jejich právo a spravedlnost jmiti*“.⁴¹⁾ Kryštof jim naproti tomu zaplatil 700 kop českých grošů, ovšem nikoli hotově, nýbrž každé z nich úpisem na částku 350 kop.⁴¹⁾

38) Zřejmě Mikuláše se týká Sedláčkův údaj, že po Čeňkovi Jan „*splatil ... později i druhého bratra Martina*“. A. SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, díl II., s. 242.

39) Je s podivem, že toto manželství Kryštofa Plesa zcela uniklo Augustovi Sedláčkovi – srovnej A. SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, díl II., s. 239, a příslušné heslo v *Ottův slovník naučný*, díl XI., Praha 1897, s. 184.

40) Smlouva podstatu trčkovských práv přesněji nespecifikuje. Vzhledem k tomu, že Burian byl jakožto podkomoří českého království členem zemského soudu a sboru nejvyšších zemských úředníků, šlo z hlediska pozůstalých příslušnic rodu Rodovských nepochybně o značně nebezpečnou konkurenci.

41) Z tohoto pohledu je pozoruhodné, že ještě v roce 1587 vinil Samuel Nejepínský z Nejepína Annu a Voršilu před komorním soudem ze 150 kop grošů českých, které svého času půjčil Janovi Rodovskému, jakožto jeho vlastní strýny a „*nápadnice statku po něm pozůstalého*“. NA Praha, fond Komorní soud, inv. č. 50, Registra zelená pohonná vejpovědí soudu komorního 1585–1607, fol. 64r – 65v. Půhonu si povšiml a částečně ho editoval Josef TEIGE, *Příspěvky genealogické. Drobné črty k rodopisu českému*, Památky archaeologické a místopisné XIV, 1887, č. 2, s. 99, ovšem s chybami (např. Samuela uvádí pod jménem „*Nečepínský z Nečepína*“) a bez reflexe zápisu o dalším průběhu sporu.

Kryštof Ples Heřmanský, který ve smlouvě vystupuje jako rezident na nějakém dvoře poblíž města Hradce („*při městě Hradci nad Labem*“) a výběrčí posudného v Hradeckém kraji, pocházel z blízkého okolí. Statek Ples se totiž nachází jen 7 km severovýchodně, na protějším břehu řeky Labe. Předkové rodu Heřmanských ze Sloupna možná drželi tuto lokalitu již ve středověku,⁴²⁾ prokazatelně se tu ale vladykové ze Sloupna uchýlili jen nedlouho před Kryštofovým přesídlením do Rodova. A to díky sňatku Markéty ze Sloupna s Mikulášem Brlohem z Brlohu. V roce 1540 tito – zjevně bezdětní – manželé přiznali, že jsou dlužní 200 kop českých grošů bratřím Janovi, Petrovi, Pavlovi a Věnkovi Plesům Heřmanským ze Sloupna na Bukovině a jejich dědicům. Uvedená částka měla být splacena až po smrti dlužníků, a pokud by se tak nestalo, měli se věřitelé uvázat „*v Ples zámek, duvor pop[lužní], ves tudíž a d[vo]ry k[metci] s p[laty], což tu mají, s dě[dinami], lukami, lesy, potoky, rybníky, kurmi, vejci, robotami, s Labem, mlejnem, s poddacím kostelním tudíž*“ a se vším dalším příslušenstvím, které Mikulášovi s Markétou připadlo po Janovi Pleském z Levína, Markétinu synovi z prvního manželství. Mikuláš s Markétou si ponechali právo statkem disponovat, ale propustit zápis z desk si mohli „*s vůlí a vědomím nadepsaných bratří a jináč nic*“.⁴³⁾ Není přitom důvod pochybovat, že zmíněný dluh reálně neexistoval a že ze strany manželů Brlohových šlo o standardní způsob odkazu, který se ve své době z praktických důvodů běžně používal namísto klasické závěti.⁴⁴⁾ Z toho lze usuzovat, že zmínění bratři byli blízcí příbuzní Markéty, která mohla být nejspíš sestrou jejich otce Jana.

Předpokládaný přechod vlastnického práva k pleskému statku se uskutečnil velmi záhy, již v roce 1544.⁴⁵⁾ Hned o dva roky později se bratři o nově nabyté panství rozdělili – nejstarší Jan obdržel tvrz, dvůr a kostelní podací, Pavel samotnou vesnici a Václav několik rybníků. Petr měl být

42) *Ottův slovník naučný*, díl XI., s. 184. K složitému vývoji majetkoprávních vztahů k drobnému pleskému statku na přelomu 15. a 16. století viz též Petr VOREL, *Český rybníkář Kunát mladší z Dobřenic (1465–1539)*, Východočeský sborník historický 5, 1996, s. 64–65 (pozn. 22).

43) DZV 84, fol. A 3v.

44) Blíže Rudolf RAUSCHER, *O zvolené posloupnosti v českém právu zemském* (= Práce ze semináře českého práva na Karlově Universitě v Praze, č. 3), Praha 1921, s. 15–18; TÝŽ, *Dědické právo podle českého práva zemského* (= Knihovna Právnické fakulty University Komenského v Bratislavě, č. 5), Bratislava 1922, s. 74–79.

45) DZM 226, fol. A 20v – A 21r.

vyplacen.⁴⁶⁾ Zároveň došlo i k dělbě majetku zděděného po otci – Janovi připadl rybník pod Krabčicí, rybníček v Střeziměřicích a částka 300 kop míšeňských grošů, Petrovi tvrz Bukovinka s poplužním dvorem a se vsí Malá Bukovinka, Pavlovi ves Střeziměřice s pustým dvorem a Václavovi ves Velká Bukovina.⁴⁷⁾ V roce 1553 po Václavově smrti⁴⁸⁾ provedli zbylí bratři nové uspořádání rodového majetku – Pavel prodal Petrovi za 75 kop českých grošů jisté grunty ve Střeziměřicích⁴⁹⁾ a zbytek Střeziměřic vyměnil s Janem za tvrz Ples s poplužním dvorem, podacím kostelním a vším dalším příslušenstvím.⁵⁰⁾ Vlastnictví tvrze a vsi se tak opět spojilo v jedněch rukou.

V polovině 16. století se také poprvé doložitelně (byť zatím jen letmo) protnulý osudy obou šlechtických rodů, které se zapsaly do dějin Rodova. To když v roce 1546 udělil zemský soud poručenství nad synem a statkem po zemřelém Hynkovi z Pitkovic jeho vdově Anně a záruku za správu sirotčího statku převzali Jan mladší Rodovský z Hustiřan a právě Pavel Ples Heřmanský ze Sloupna (vedle nich tu figuroval ještě Šebestián Byšický z Byšic).⁵¹⁾

Podle Sedláčka nabyt později držby Plesu opět Jan.⁵²⁾ Každopádně ale posléze připadl statek synům Pavla, zemřelého v rozmezí let 1555–1562, a jeho choti Sabiny Tenglerové z Dilingu.⁵³⁾ Ti byli nezletilí a poručenství nad nimi se ujal jejich vzdálený příbuzný Václav Kordule ze Sloupna na Vřešťově společně s Janem Kluckým z Libodřic a v Sloupně.⁵⁴⁾ 30. června 1563 byl ale již starší Pavlův syn Kryštof dospělý a i na místě svého nezle-

46) DZV 46 D 27r – D 28r.

47) DZV 46 D 30r, D 19v – D 20v. Také do příslušného kvaternu trhového nechali bratři poznamenat, že „jeden každý za díl svojoj otcovský, bratrský, strejcovský dědický vzal, přijal jisté dědiny a jistou sumu peněz“. DZV 7, fol. K 26r.

48) A. SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, díl V., s. 94, uvádí s odkazem na starý náhrobník v Chvalkovcích, že Václav zemřel v roce 1561. Text intabulací z roku 1553 ale nepřipouští žádných pochybností o tom, že tehdy byl již nejmladší z bratří po smrti. V Dobřenského genealogické sbírce jsou léta 1553 a 1561 uvedena jako alternativy. NA Praha, Genealogická sbírka Dobřenský, inv. č. 800.

49) DZV 10, fol. K 6v.

50) DZV 10, fol. K 7r.

51) DZV 8, fol. C 6r.

52) A. SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, díl II., s. 240.

53) NA Praha, Genealogická sbírka Dobřenský, inv. č. 800; A. SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, díl II., s. 239, považuje naproti tomu Kryštofa s Václavem za syny Janovi.

54) A. SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, díl II., s. 240, uvádí jako poručníka pouze Václava, kterého označuje za strýce sirotků. Konkrétní genealogický vztah ale neupřesňuje.

tilého bratra Václava poděkoval oběma šlechticům za výkon poručenství a slíbil nevznášet vůči nim do budoucna žádné nároky, „*neb sou se týž ... poručníci k ni[m] Kryštofovi Heřmanský[m]u a Václavovi bratru jeho v tom poručenství jako věrní, praví a spravedliví poručníci zachovali*“.⁵⁵⁾ Stejně tak jim poděkovaly i sestry Jitka a Magdalena Heřmanské ze Sloupna, a to opět i na místě nejmladší, dosud neplnoleté Johanky.⁵⁶⁾

Již z logiky věci ovšem vyplývá, že tyto tři šlechtičny nebyly sestrami Kryštofa a Václava, protože jinak by stačilo poděkování nejstaršího bratra. S nezvratnou jistotou dosvědčuje vzdálenější příbuzenský vztah Kryštofa s Václavem na straně jedné a Jitky, Magdaleny a Johanky na druhé porovnání, které Kryštof Ples a Václav Kordule uzavřeli 21. června 1563. Podle něj byl Václav po smrti Jana Plesa Heřmanského správcem pleského statku z rozhodnutí zemského soudu. Kryštof ho po dosažení zletilosti k tomuto soudu obeslal s požadavkem, aby mu statek postoupil. To signalizuje, že vztahy mezi Kordulí a mladými Plesy byly zřejmě poněkud napjaté. Tehdy se do věci jako zprostředkovatelé vložili Jan Klusák z Kostelce na Radovesicích, Václav Sadovský ze Sloupna na Dobré Vodě, Zachař z Pašiněvsi na Vinařích, Časlav Beškovec z Beškovic a Mikuláš Beškovec z Beškovic, kteří sjednali přátelské porovnání, aby oba rytíři „*jich milostem pánům úředníkům a soudcím zemským zaneprázdnění nečinili*“. Kordule před prostředníky „*z duchodův a užitekův téhož statku za držení jeho sešlých počet učinil*“ a zůstal dlužen 30 kop českých grošů, které měl splatit při nejbližším svátku svatého Havla, nebo do dvou neděl poté. Statek měl Kryštofovi vystupujícímu i na místě mladšího nezletilého bratra postoupit „*hned po soudu nynějším zemským*“.

Václav Kordule rovněž vyslovil souhlas s tím, aby Kryštofovy „strýny“ Jitka a Magdalena, vlastní sestry Heřmanské ze Sloupna, i na místě své nezletilé sestry Johanky vystavily Kryštofovi a Václavovi jistotu na sumu 150 kop českých grošů, kterou měly původně podle smluvního ujednání povinny udělat právě Kordulovi. Jistota měla být opatřena rukojmími a měla být splatná po příštím svatém Havlu, nebyla ovšem úročena. Podmínkou platnosti smlouvy bylo, že bude schválena na zemském soudu, kde měl Kryštof i na místě Václava vyslovit Václavovi Kordulovi a Janovi Kluckému obvyklé poděkování za dobrou správu statku.⁵⁷⁾ Což, jak je patrné

55) DZV 14, fol. N 28v.

56) DZV 14, fol. N 28r – N 28v.

57) Originál porovnání se nachází v NA Praha, fond Úřad desk zemských – listiny (= ÚDZ-L), inv. č. 501, kart. 28. Jeho text je dochován i v DZV 56, fol. B 8r – B 9v.

z výše uvedeného, se o devět dní později skutečně stalo. S ohledem na použitý termín „strýný“ lze jako velmi pravděpodobnou vyhodnotit hypotézu Augusta Sedláčka, že šlo o jejich sestřenicu, dceru Václava (Věnka) Plesa Heřmanského ze Sloupna na Bukovině.⁵⁸⁾ Kryštof s Václavem měli podle Dobřenského sestru Markétu, připomínanou v roce 1566.⁵⁹⁾

Zřejmě záhy nato dospěl i Kryštofův bratr Václav a došlo k rozdělení dědictví, přičemž podobně jako o dvacet let dříve došlo k poněkud kurióznímu stavu, kdy jednomu z bratrů připadla tvrz s poplužním dvorem a družnému samotná vesnice. Dílčí cedule se nedochovala, ale díly obou bratrů lze rekonstruovat podle jejich následných prodejů. Tak nejprve intabuloval Václav v roce 1570 dědicům po Zdeňkovi Zárubovi z Hustiřan za 3 000 kop českých grošů „*dědictví své ve vsi Plese, d[ivory] k[metci] s p[laty], což j[es]t tu jměl, s lidmi osedlými i neosedlými i vdovami, s dvore[m] k[metcím] s p[laty] Veverkovským, s mlýnem náchlebním na řece Metuj před dvore[m] Fraňkovským, s dědinami, lukami, pastvami, pastvištěmi, zahradami, štěpnicemi, porostlinami, vrbinami, s rybníkem pustým řečeným Poplužním*“.⁶⁰⁾ O něco déle zůstal na Plese Kryštof, který tu v berním rejstříku z roku 1567 přiznával relativně vysoký počet 23 osedlých.⁶¹⁾ Nicméně ani on svůj statek bez dostatečného hospodářského zázemí nedokázal udržet a 20. června 1571 uzavřel trhovou smlouvu se svou sestřenicí Johanou Zárubovou ze Sloupna, manželkou Bohuslava Záruby z Hustiřan na Bukovině,⁶²⁾ jíž za ihned hotově zaplacených 2 875 kop českých grošů prodal „*zámek řečený Ples, při témž zámku dvůr poplužní s poplužím, s dědinami, štěpnicemi, zahradami, pastvami, pastvišti, [ite]m s lukami, zejména těmito: louku řečenou Velkou ležící pod rybníkem Loučným i s užíváním stavu, žetím nebo sekáním trávy, louku Humbarka, louku, kteráž slove Kout kněžský, z kteréž*

58) A. SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, díl II., s. 239, díl V., s. 94. Stejnou filiaci uvádí i Dobřenský – viz NA Praha, Genealogická sbírka Dobřenský, inv. č. 800.

59) NA Praha, Genealogická sbírka Dobřenský, inv. č. 800.

60) DZV 17, fol. B 28r. Kupní smlouva ale byla uzavřena ještě za života Zdeňka, zemřelého někdy krátce před tímto datem. V NA Praha, Genealogická sbírka Dobřenský, inv. č. 1281, je jako datum Zdeňkova úmrtí uvedeno „před 1567“, což by sjednání prodeje posouvalo poněkud dále do minulosti.

61) Josef KOLLMANN, *Berní rejstříky a berně roku 1567*, Sborník archivních prací XIII, 1963, č. 1, s. 186. Pokud by v té době ještě trval bratrský nedíl, bylo by s velkou pravděpodobností zaznamenáno, že přiznání je činěno i na místě (nezletilého) bratra.

62) Podle všeho je Johana totožná se stejnojmennou dcerou Václava (Věnka) Plesa Heřmanského ze Sloupna na Bukovině, připomínanou jako nezletilá v roce 1563.

se platí k záduší pleskému při svatém Havle tři kopy g[rošů] českých], louku s zahradou, ležící za Labem, s rybníkem společným, na ten čas pustým, a vsí zvůli, plným panstvím a s jinými věcmi k témuž zámku a dvoru náležitými, s kusem Labe, začínající[m] se od strži ztářého [sic!] mlejna tu pod zámek až po most metujský po obou březích, s kusem řekou Metue od téhož mostu až po mlejn Hořejší po obou březích, s krčmou vejsadní ve vsi Plese, na ní s posudným a k ní věcmi náležitými, s podacím kostelním, s kusem lesu v Rasoškách“. Vymínil si pouze všechny sirotky s jejich spravedlnostmi, kteří mu při rozdílu s bratrem připadli (ve smlouvě jich bylo vyjmenováno 15), a pro sebe i své potomky pohřeb v pleském kostele.⁶³⁾

Jak již bylo uvedeno, bydlel Kryštof Ples po prodeji rodového statku na nějakém (poplužním?) dvoře poblíž Hradce Králové a teprve o několik let později se díky sňatku s jednou z dědiček rodovského zboží mohl usadit v Rodově. Ten ovšem na sklonku života, 21. prosince 1592, prodal výše uvedenému Václavovi Kordulemu ze Sloupna za 3 550 kop českých grošů. Statek v té době tvořila „*tvrz Rodov, při též tvrzi dvůr poplužní s poplužím, s dědinami, lukami, pastvištěmi, vohradami, štěpnicemi, s svršky a nábytky, s vobilím všelijakým což ho v stodolách tehdáž bylo, krom toho, což obzvláště do cedulí řezaných mezi dotčenými stranami učiněných položeno jest, mlejn na řece Trotině s kusem řekou Trotinou, začínající se od mezi sendraských až po mlejn rodovský s oběma břehy až k mlejnu, jakž od starodávna bylo, s krčmou vejsadní ve vsi Rodově i s těmi grunty a dvory, s zahradami, kteréž, že od nich lidé zběhli, pusté sou, a což jemu tu v též vsi Rodově koliv náleželo, s rybníkem za vsí Rodovem ležícím, kterýž na ten čas pustej jest, s sádkami pro ryby sázení, vodotočinami, s kusem lesu borovýho, kdež slove V Hrachových, vrbinami, porostlinami, v těch mezích a hranicích, jakž toho sám v držení a užívání byl, s plným panstvím, též s platy stálými ročními na lidech ve vsi Rodově, též ve vsi Račicích, k panství smířické[m]u náležejících, jakž v registřích položený jsou“.*⁶⁴⁾

63) Originál smlouvy je v ÚDZ-L, inv. č. 915, kart. 38, text byl intabulován do DZV 60, fol. F 11v – F 12v. Je tu zmíněna skutečnost, že dílčí cedule mezi bratry Kryštofem a Václavem nebyly v té době ještě vloženy do zemských desk – a patrně se tak již nestalo ani později. Z pohledu genealogického bádání mohou být zajímavá jména sirotků: „*nebožtíka Vavřince Bartoňka Jan, Petr, Anna, Kateřina, Dorota, Jiřík, Jakub, [ite]m sirotci nebožtíka Tůmy Plačka Anna, Kateřina, Marta, [ite]m sirotci nebožtíka Kubíčka Václav, Rejna, [ite]m; sirotek nebožtíka Šusta Kateřina, [ite]m sirotci nebožtíka Petra Spury Mandalena, Kateřina“.*

64) Smlouva se zřejmě nedochovala, její část ale byla doslova vložena do půhonu, kterým byl prodej napaden v roce 1596. NA Praha, Komorní soud, inv.

Po prodeji Rodova se Kryštof s rodinou přestěhoval zpátky na svůj dvůr „při městě Hradci nad Labem“, kde také 10. listopadu 1595 sepsal svoji závěť. Tato písemnost, do zemských desk vložená 20. ledna 1596,⁶⁵⁾ přitom představuje klíčový, historiky dosud opomíjený pramen pro poznání dějin rodovského statku i genealogie jeho rytířských držitelů. Již sama její existence pomáhá přesněji datovat Kryštofovu smrt, kterou August Sedláček kladl k roku 1597.⁶⁶⁾ Ve skutečnosti ale spadá nejspíše k době krátce po sepsání závěti, tedy do roku 1595, v nejzazším případě do prvních dnů roku následujícího. Závěti totiž mohli příbuzní nechat do zemských desk intabulovat zásadně až po smrti testátorů.⁶⁷⁾

Hlavním motivem závěti bylo samozřejmě rozhodnout o dalším osudu Kryštofova majetku, pohřichu nijak blíže nespécifikovaného. Takové rozhodnutí bylo ale komplikováno skutečností, že Kryštofova druhá choť Alena (rozená Popelová) z Vesce byla na sklonku roku 1595 těhotná a nebylo pochopitelně známo, zda se narodí dítě živé ani jaké bude mít pohlaví. Rytíř Ples proto rozhodl, že narodí-li se syn, má se stát univerzálním dědicem veškerého majetku, s výjimkou dále specifikovaných dílčích odkazů. Pokud by se narodila dcera, mělo jí být z otcovského statku vyplaceno věno ve výši 200 kop českých grošů a dalších 50 kop „na vejpravu“ a jako hlavní dědic nastupoval Kryštofův synovec, Zikmund Jan, syn bratra Václava. Ten byl ovšem nezletilý, a až do dosažení jeho plnoletosti měli rodové statky spravovat poručníci, které Kryštof jmenoval. Byli jimi manželka Alena, bratr Václav a pan Bedřich z Újezdce a z Kounic.

č. 18 (Registra červená pohonná ke přem soudu komorního), fol. Q 20r – Q 20v. Viz též v dalším textu.

65) DZV 127, fol. B 4r – B 6v.

66) A. SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, díl II., s. 239 (,† j. 1597°); *Ottův slovník naučný*, díl XI., s. 184 (,† 1597°). Také P. KRÍZEK – M. ŘEZNÍK, *Hrady, zámky a tvrze na Královéhradecku*, s. 71, považují Kryštofa ještě v roce 1597 za živého a uvádějí, že tehdy Rodov prodal Václavovi Kordulemu ze Sloupna, což je informace, pokud jde o datum, chybná.

67) Lze předpokládat, že Kryštofovu závěť zohlednil Jan Václav hrabě Dobřenský, podle něhož Kryštof zemřel před rokem 1596. NA Praha, Genealogická sbírka Dobřenský, inv. č. 800. Patrně spíše díky jisté „setrvačnosti“, respektive pomalému šíření informací figuruje „*Christoff Plesz Hermanskhi von Slaupna auf Rodaw*“ ve výpravném, bohatě erby zdobeném soupisu českých stavů z roku 1596 – viz Österreichische Staatsarchiv Wien, Haus-, Hof- und Staatsarchiv, fond Handschriftensammlung des Haus-, Hof- und Staatsarchivs, sign. W 1039, fol. 11v. Blíže o tomto zajímavém prameni Jaroslav PÁNEK – Pavel R. POKORNÝ, *Vídeňský rukopis z roku 1596 s portréty českých králů*, *Folia Historica Bohemica* 14, 1990, s. 379–402.

Skutečnost, že rodovský pán odkázal statek in eventum synovci na úkor vlastní dcery, nelze vnímat jako nějaký výrazný excés. Rodová příslušnost byla stejně jako ve středověku i v období raného novověku velmi závažným momentem a bylo vcelku běžné, že příslušníci rodu, kteří nezajistili jeho kontinuitu v mužské linii, upřednostňovali vzdálenější mužské příbuzné téhož erbu a jména na úkor bližších příbuzných ženských, jejichž dětmi už rod dále nepokračoval.

Vedle dosud nenarozeného dítěte se ovšem v závěti objevují i další potomci. Mezi nimi na prvním místě je možno jmenovat dceru Salomenu, o níž lze s ohledem na jméno takřka s jistotou soudit, že pocházela z Kryštofova prvního manželství. I jí mělo připadnout věno ve výši 200 kop českých grošů a 50 kop na svatební veselí. Podstatně méně štedrý byl rodovský pán k „*Anně dceři své neposlušné*“, na níž pamatoval pouze částkou 50 kop českých grošů. Tato dcera, dosavadní literaturou a genealogickými sbírkami neregistrovaná, již byla v okamžiku sepisování testamentu dospělá (dost možná i vdaná) a i její matkou tedy určitě byla Salomena Rodovská z Hustiřan.

Především ale stojí za pozornost skutečnost, že Kryštof měl z prvního manželství již dospělého syna Pavla, kterého svým testamentem vydědil. Přesněji řečeno, prohlásil ho za zbaveného všech dědických nároků.

Je-li dnes institut vydědění (exheredatio) vcelku standardním nástrojem občanského práva (byť je jeho použití vázáno na splnění striktně daných podmínek), v období středověku a raného novověku byla sama jeho existence (alespoň z hlediska *de lege lata*) značně sporná.⁶⁸⁾ Prakticky ho zakazoval již neúspěšný kodifikační opus Codex Carolinus (dnes spíše známý pod novodobým názvem *Maiestas Carolina*) z poloviny 14. století⁶⁹⁾ a také na konci 16. století platný zákoník šlechtického práva – zemské zřízení z roku 1564 – jasně stanovil, že „*od dědicuov mužského pohlaví žádný otec po smrti své nemuůže dědictví svého jinému pryč dáti a od dědicuov odciziti*“, pokud ovšem již dříve své syny majetkově neoddědil.⁷⁰⁾ Ostatně

68) K dědickému právu v tomto období srovnej především Rudolf RAUSCHER, *Dědické právo podle českého práva zemského* (= Knihovna právnické fakulty University Komenského v Bratislavě, sv. 5), Bratislava 1922; z něj vycházejí i novější práce Antonín SÝKORA, *České zemské dědické právo 16. století*, Právník CXLVI, 2007, č. 7, s. 803–817; TÝŽ, *K dějinám staršího českého zemského dědického práva*, Aplikované právo VI, 2008, č. 1, s. 31–38.

69) Hermenegild JIREČEK (ed.), *Codex iuris Bohemici*, Tomi II, pars 2, Jus terrae atque jus curiae regiae saeculi XIV-mi, Pragae 1870, s. 157, čl. LXVIII.

70) Tento článek byl doslovně převzat z předchozí redakce zemského zřízení z roku 1549. Srovnej Josef JIREČEK – Hermenegild JIREČEK (edd.), *Codex*

i tzv. Obnovené zřízení zemské z roku 1627, v němž bylo vydědění poprvé legálně upraveno, uvádělo nové normy poukazem na to, že „*předešle otec gruntův a statkův pozemských synům svým po smrti zanechati povinen byl a od nich kšaftem neb pořizením odcizovati nemohl*“.⁷¹⁾ V praxi se sice exhereditace občas objevovala⁷²⁾ a zřejmě byla i respektována, v každém případě šlo ale o krok značně nejistý a testátor musel počítat s tím, že podobné ustanovení povede s velkou pravděpodobností k napadení platnosti kšaftu či alespoň jeho příslušné části.

Zřejmě pod dojmem výše uvedeného zvolil Kryštof Ples Heřmanský ze Sloupna dosti originální cestu, jak svého dospělého syna odstavit a nepřipustit k dědictví. Prohlásil totiž, že se Pavel neřídil otcovskými pokyny, dopouštěl se právem zakázaných jednání a celkově se choval tak neřádně, že se vlastním jednáním zbavil příslušnosti k rodině a dostal se do postavení, kdy je na něj *de iure* nutno pohlížet jako na mrtvého. S ohledem na uvedené skutečnosti pak Kryštof vyjádřil přání, aby se Pavel jeho majetku žádným způsobem ujmout nemohl („*A ačkoliv mám syna svého vlastního Pavla Plesa Heřmanského z Sloupna, kterýž došed svých let přirozených podle práva a zřízení zemského, stat[e]ček můj sobě a dítkám mý[m] nezletilým k ruce v opatření své vzíti by jměl. Však poněvadž týž Pavel, syn můj, Pána Boha se strhl, mnou, otcem svým, jak poodrostl se nezpravoval, v nenáležitě, Pánem Bohem a zřízením zemským zapověděné věci a handle se vydal a pro své nechvalitebné chování to poctivé a šlechtné jméno, kteréž po předcích mých a mně zděditi měl, více než jednou potratil. Protož jemu jakožto již podle světa umrlému všecko právo a spravedlnost k statku svému a dotějkání se jeho zamezují. A aby mimo to, což se níže píše, jeho se v čem dotějkati aneb jeho užívati měl, tomu žádnou měrou nechci*“). Pouze za určitých přesně specifikovaných okolností mohla být v budoucnu na základě uvážení Kryštofova bratra Václava Pavlovi vyplacena částka 1 000 kop míšeňských grošů. Zde šlo ale jednoznačně o individuální odkaz, jako dědice v pravém slova smyslu Kryštof svého jediného žijícího syna odmítl uznat bezvýhradně.

ius Bohemici, Tomi IV, pars 1, sectio I, Jura et constitutiones regni Bohemiae saeculi XVI., Praeae 1882, s. 217–218, čl. F 6 (ZZ 1549), s. 581, čl. I 47 (ZZ 1564).

71) Hermenegild JIREČEK (ed.), *Obnovené právo a Zřízení zemské dědičného království Českého. Verneuerte Landes-Ordnung des Erb-Königreichs Böhmen 1627*, Praha 1888, s. 420–421, čl. O 21.

72) Několik dokladů snesl Pavel KRÁL, *Mezi životem a smrtí. Testamenty české šlechty v letech 1550–1650* (= Monographia historica, sv. 2), České Budějovice 2002, s. 85–88.

Dnes už je prakticky nemožné rozklíčovat, nakolik byl Kryštofův despekt při hodnocení života vlastního syna oprávněný. Pavel ho jistě nenaplňoval hrdostí, za všechno hovoří fakt, že v okamžiku Kryštofova úmrtí se (jak bude doloženo dále) nacházel v „zatčení“ pro dluhy, které nadělal svým příliš velkorysým životem v pražských městech.⁷³⁾ Na druhou stranu, tvrdý postup vůči dětem z prvního manželství mohl mít v pozadí i nátlak ze strany jejich macechy, Kryštofovy druhé manželky. O ní sám zůstavitel ve své závěti poznamenal, že „za živobytnosti předešlé manželky mé, dobré paměti paní Salomeny z Hustířan, při mně a při ní, k nebožce manželce mé i ke mně všelijak náležitě, poctivě a dobře se chovala a nebožce sloužila“. Ať už se Alena dostala do Kryštofovy rodiny jakkoli (mohla být na Rodov například poslána svými rodiči na výchovu), nepochybně se v novém prostředí dobře zorientovala a využila příležitosti, aby si sňatkem s čerstvým vdovcem (s nímž se zřejmě sblížila ještě za života předešlé manželky) zajistila odpovídající životní standard. A to velmi úspěšně. Vedle toho, že jí připadlo vdovské věno a že se jako jedna z poručnic měla podílet na správě Kryštofovy pozůstalosti, odkázal jí manžel ve své závěti pohledávky za několika okolními šlechtici v celkové sumě 525 (?) kop míšeňských grošů.⁷⁴⁾ Vedle toho sepsal ještě další, samostatný testament, jímž rozhodl o svém majetku podléhajícím režimu městského práva, a v něm jí zanechal další movitost. Nějaký majetek jí vedle toho postoupil i ústně.⁷⁵⁾

Není asi příliš divu, že Pavel Ples po smrti svého otce odmítl jeho pořízení uznat a naopak, potenciálním dědictvím hodlal řešit svou složitou ekonomickou situaci. Již 21. května 1596 bylo do zemských desk zapsáno,

73) SM, sign. P 43/28, inv. č. 2616, kart. 1630.

74) V kšaftu se uvádí pohledávky na 225 kop grošů za Zikmundem Čertorejským z Čertorej na Skalách, na 100 kop grošů za Bořkem starším Dohalským z Dohalic, na 50 kop grošů za Smilem Václavem Myškou ze Žlunic a na 100 kop českých grošů za Václavem Bořkem Dohalským z Dohalic. Vzhledem k tomu, že pouze u poslední uvedené částky je explicitně specifikováno, že se jedná o groše české (pražské), byly zřejmě ostatní částky vyčísleny v groších míšeňských, jejichž hodnota byla oproti pražským poloviční.

75) Tyto skutečnosti jsou zmíněny v intabulovaném kšaftu, v němž jsou pohledávky Aleně odkázány nad rámec věna a toho, co jí Kryštof „vejše nad to kšaftem svým ku právu města Hradce nad Labem podaným, i také oustně od svrškův a nábytkův dal a odkázal“. Zdánlivě kuriózní existence dvou paralelních závětí ve skutečnosti velmi logicky konvenuje dobové partikularitě právního řádu a skutečnosti, že zatímco deskové statky (tedy i Rodov) byly podřízeny režimu práva zemského (šlechtického), statky městské (v daném případě nepochybně onen dvůr „při městě Hradci“) podléhaly značně odlišnému právu městskému.

že postoupil dvěma pražským měšťanům, novoměstskému Pavlovi Koukolíkovi a staroměstskému Václavovi Gregorovi z Horky, jimž dlužil 3 000 kop českých grošů, „*všech a všelijakých práv a spravedlivostí svých, též dědictví svého na něj Pavla Plesa Heřmanského z Sloupna po někdy Kryštofovi Plesovi Heřmanskému [sic!] z Sloupna otci, též Salomeně Pleské z Hustířan materi jeho příšlého, kteréžkoli má a kdež by se ty koliv a jakkoliv kdy a kde najíti a vyhledati mohly*“.⁷⁶⁾ Mohlo by se zdát, že se Pavel nároků na rodovský statek vzdal poměrně lacině, tím spíše, že vedle nich se ve prospěch věřitelů vzdával za smazání uvedeného dluhu i všech svých dalších (zřejmě zanedbatelných) majetkových aktiv. Pokud se ale vezme v úvahu, že jeho práva byla velmi sporná a že se nacházel ve skutečně tíživé situaci, pak je zjevné, že pro něj tato transakce až tak nevýhodná nebyla.

Koukolík a Gregor se neprodleně obrátili na komorní soud⁷⁷⁾ a k listopadovému svatomartinskému termínu pohnali nového majitele rodovského statku Václava Korduleho ze Sloupna, po kterém požadovali vyplacení částky 1 775 kop českých grošů. Své nároky ale neodvozovali ze zpochybnění platnosti příslušných pasáží Kryštofovy závěti (byť se to, jak ještě bude doloženo, nabízelo), ale z toho, že Pavlův zemřelý otec překročil svá práva při prodeji rodovského statku před čtyřmi lety. Původci ve svém podání upozorňovali, že kupní smlouva „*jaký[m] témuž někdy Kryštofovi Plesovi Heřmanskému z Sloupna týž statek Rodov dáním neb kšaftem, jakým odkázáním samému svědčiti měl, nesvědčí*“, a podrobněji se vrátili k osudům rodovského statku po vyměření zdejší větve rytířů z Hustířan po meči. Jimi uváděné údaje dobře dokresluje a upřesňuje skutečnosti, uvedené výše.

Původové ve svém podání připomněli, že Kryštofova manželka Salomena byla vlastní nedílnou sestrou Jana mladšího Rodovského z Hustířan a tetou („strýnou“) sester Anny a Voršily z Hustířan, pozůstalých dcer po Janovu nedílném bratrovi Bavorovi Rodovském z Hustířan. Všechny tři příbuzné se po Janově smrti ujaly statku, avšak byly jim činěny „*velicí odporové*“ ze strany Mikuláše a Buriana Trčků z Lípy, kteří se „*před nimi k takovému statku po nadepsané[m] Janovi Rodovským právo a spravedlnost jmiti pokládali a sami to sobě a některým jiným přátelům[m] k ruce obsáhnouti a obdržeti chtěli*“. Nakonec ale „*na snažnou žádost někdy téhož Kryštofa Plesa Heřmanského z Sloupna jakožto manžela též Salomeny z Hustířan*“ mu Trčkové „*na jistý způsob a vejminky*“ statek postoupili.

76) DZV 91, fol. P 26v – P 27r.

77) Podrobněji jejich půhon zapsaný do NA Praha, Komorní soud, inv. č. 18, fol. Q 18v – Q 25v, který je oporou dalšího výkladu.

Statek mu ale byl postoupen „*k ruce Salomeně z Hustířan*“. Navíc stejná práva jako Salomena k němu měly i její neteře. Jak již bylo konstatováno výše, uzavřel pak Kryštof s Annou a Voršilou smlouvu (opět i „*na místě Salomeny Heřmanské z Hustířan*“) a nechal si jejich práva postoupit za částku 700 kop českých grošů, z nichž každé z nich připadla půlka, částečně vyplacená hotově a částečně zajištěná listovně.

Argumentace žalobců se opírala o to, že uvedené právní akty rozhodně nezaložily právní stav, kdy by byl Kryštof Ples Heřmanský jediným zpupným vlastníkem rodovského zboží. Choval se sice prý tak, jako by za oněch 700 kop koupil celý rodovský statek a jako by jeho choť „*k témuž statku Rodovu žádného práva a spravedlnosti neměla, nýbrž jako by již dokonce všeho nápadu bratra svého, po témž někdy Janovi Rodovským z Hustířan, bratru jejím nedílným, pozůstalého, zbavena byla*“. To ale podle Koukolíka a Gregora z dotyčné smlouvy žádným způsobem nevyplývá. Naopak, bylo v ní výslovně uvedeno, že ji uzavíral „*na místě Salomeny Heřmanské z Hustířan, manželky jeho*“. Kryštof tedy později nemohl statek Rodov „*sám od osoby své*“ prodávat, „*poněvadž jí Salomeně tak mnoho tu jako i jemu Kryštofovi Plesovi, manželu jejimu, náleželo*“.

Jinými slovy, postoupení práv ze strany Trčků i ze strany Salomeniných neteří nesměřovalo ve prospěch Kryštofa, nýbrž obou manželů Plesových. Proto nemohl Kryštof prodávat v roce 1592 celý statek, nýbrž na základě římskoprávní zásady „*Nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet*“ mohl na Václava Korduli převést maximálně svou polovinu. Protože nový nabyvatel koupil z tohoto pohledu Rodov závadně, proti zemskému zřízení, vyzvali žalobci řezanou cedulí Korduleho, aby jim vyplatil polovinu kupní ceny, to jest 1 775 kop českých grošů. Tato částka připadala podle jejich výkladu na díl Salomeny z Hustířan a po její smrti spravedlivě náležela Pavlu Plesovi, neboť na něj přešla jako na „*dědice mužského pohlaví*“. Jak ale žalobci konstatovali, nový vlastník rodovského statku jim rovněž řezanou cedulí odpověděl, že si není vědom toho, že by měla mít Salomena Pleská k rodovskému statku nějaká práva, která by mohla uvedeným způsobem přecházet. Jejich nároky šmahem odmítl a nesplnil pochopitelně ani požadavek, aby požadovanou částku složil jako depozitum k zemským deskám. Proto přišla soudní žaloba.

Nutno konstatovat, že pokud jde o meritum věci, zdá se být argumentace žaloby celkem přesvědčivá. Opakované vystupování Kryštofa Plesa na místě choti a přijímání různých práv k její ruce skutečně jasně signalizuje, že zesnulý rytíř ze Sloupna nemohl být de iure jediným a výhradním vlastníkem statku. Na druhou stranu, pokud jde o podrobnosti, lze proti

konstrukcím Koukolíka a Gregora vznášet jisté, poměrně závažné námitky. Předně, vystupování Kryštofa spíše nese znaky jednání jménem jiné osoby, ať již šlo o zastoupení smluvní, nebo nepřikázané jednatelství. Kdyby se tedy žalobci snažili dovozovat, že celý statek byl ve vlastnictví Salomeny, nemohl by se nikdo příliš divit. Ale i v případě, kdy vztáhli účinky smluv s Trčky i sestrami Rodovskými na oba manžele společně, měli se dopracovat k jinému vyjádření spoluvlastnických podílů. Kryštof mohl mít půlku dílu postoupeného Salomeninými neteřemi, tedy celkově čtvrtinu celého statku. Pokud je ale nepochybné, že Salomena se svými příbuznými statek po svém bratrovi převzala, pak druhá polovina musela být nevyhnutelně pouze její. Postoupení nároků ze strany Trčků nebylo postoupením části statku, nýbrž jen vzdáním se práv, jejichž původ je nejasný, stejně jako způsob, kterým jim zřejmě byla ze strany Kryštofa a Salomeny kompenzována.

Konečně porušení zásady, že nikdo nemůže na druhého převést více práva, než sám má, by de iure mělo vést k neplatnosti právního úkonu, podle okolností buď celého, nebo jeho části. Koukolík s Gregorem tak mnohem spíše než vyplacení poloviny kupní ceny měli žalovat buď o neplatnost prodeje, nebo spíše o navrácení polovice statku (pokud bude přijat jimi vyčíslený poměr spoluvlastnických podílů). Vzhledem k tomu, že šlo o otázku vlastnictví zemskodeskového statku, musela by ale taková žaloba směřovat nikoli k soudu komornímu, ale zemskému. Možná i to byl důvod, proč proces před komorním soudem nevedl nakonec ke kýženému výsledku. Jak dokazují stručné poznámky připojené k půhonu do register ve formě juxt, vedl se spor před komorním soudem minimálně do roku 1600.⁷⁸⁾ Posléze byl půhon mřežován. V suplice podané 27. února 1602 císaři Pavel Koukolík uvedl, že na tento proces vynaložil nemalou částku, ale půhon byl nakonec zdvižen.⁷⁹⁾ To signalizuje, že věc nebyla rozhodnuta meritorně, ale soud řízení s největší pravděpodobností zastavil z procesních důvodů.

Zpochybnění jeho práva naopak vedlo nového držitele Rodova, Václava Korduleho ze Sloupna, k tomu, že si svou držbu nechal řádně zapsat do zemských desk, do nichž původní prodej ze strany Kryštofa Plesa podle všeho intabulován nebyl.⁸⁰⁾ Z ne zcela jasného důvodu mu ale vdova Alena a kšaftem zřízení poručníci v roce 1597 Rodov postoupili deskovým

78) NA Praha, Komorní soud, inv. č. 18, fol. Q 18v.

79) SM, sign. P 43/28, inv. č. 2616, kart. 1630.

80) A to ani do kvaternu trhového, do něž se zaznamenávaly převody vlastnických práv, ani do kvaternu památého, kam bývala intabulována úplná znění kupních smluv.

zápisem v dluhu 100 kop českých grošů, aniž by jakýmkoliv způsobem odkazovali na trh, uzavřený a zpečetěný před několika lety.⁸¹⁾

Nepochybně již v době, kdy celá záležitost vázla u komorního soudu, hledali oba pražští měšťané další možnosti, jak své nároky uplatňovat. Lze předpokládat, že právě na jejich pokyn nechal Pavel Ples Heřmanský 17. května 1599 do zemských desk vložit odpor proti otcovu kšaftu, o němž prohlásil, že „*jakožto nepořádný v tom artykuli průchodu svého a místa míti nemá*“. Nezpochybnil ale samu ztrátu rodové příslušnosti, která – jak již bylo uvedeno – představovala dosti násilnou konstrukci bez opory v zemském právu, ale pouze pravdivost důvodů, kvůli nimž měl být otcovského dědictví zbaven. Podle jeho odporu nebylo z Kryštofova posledního poručení zřejmé, „*v čem a kterak by se Pána Boha strhnouti a v čem by se a kdy nechvalitebně chovati a čeho se tak zlého on Pavel Ples Heřmanský z Sloupna, pročež by též poctivé jméno potratil, dopustiti měl*“, a stejně tak nesouhlasil s tím, že na něj má být nahlíženo jako na „*pro svět umrlého*“. To by totiž bylo de iure možné jedině v případě, že by skutečně zemřel, nebo byl odsouzen ke ztrátě hrdla či cti a tím zbaven právní subjektivity. Veškeré výtky vůči své osobě označil Pavel jako nepravdivé a neprokazatelné a s poukazem na článek J 47 zemského zřízení z roku 1564 se domáhal, aby mu bylo otcovské dědictví předáno jako nejstaršímu a jedinému zletilému mužskému dědici.⁸²⁾

Pavlova iniciativa vzbudila okamžitou reakci jeho strýce Václava Plesa Heřmanského ze Sloupna. Ten prodělal od okamžiku, kdy v roce 1570 prodal svůj díl pleského statku, skutečně pozoruhodnou kariéru, díky níž ho dnes nevyhnutelně musíme v rámci jeho rodu vnímat jako postavu ojedinělého významu. Nepochybně v tom sehrály roli jeho osobní kvality, neboť podle Augusta Sedláčka to byl muž „*velice zběhlý a zkušený ve věcech válečných, politických i právních*“,⁸³⁾ a stejně tak i horlivé katolické vyznání. K tomu, aby mohl své schopnosti rozvinout, potřeboval nicméně adekvátní ekonomické zázemí a to mu poskytl sňatek s Eliškou, dcerou zámožného rytíře Zikmunda Anděla z Ronovce († 1571).⁸⁴⁾

81) DZV 1084, fol. S 17v. Také Václav Kordule patří do genealogie původních držitelů statku, neboť jeho chotí byla od roku 1561 Kateřina Rodovská z Hustiřan, sestřenice Salomeny, manželky Kryštofa Plesa Heřmanského. NA Praha, Genealogická sbírka Dobřenský, inv. č. 880.

82) DZV 127, fol. B 4r – B 4v (juxta).

83) A. SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, díl I., Praha 1882, s. 189.

84) V literatuře bývá Eliška někdy uváděna i jako dcera Zikmundova bratra Buriana Anděla († 1570). Prameny ale naprosto jednoznačně potvrzují

Zikmund patřil k šlechticům citelně potrestaným po nezdařeném stavovském odboji v roce 1547, po němž bylo jeho panství Heřmanův Městec proměněno na královské léno.⁸⁵⁾ Vzhledem k tomu, že zemřel bez mužských dědiců, spadlo v roce 1571 na panovníka. I zbylá část jeho majetku představovala ale velmi slušný majetek – 7. února 1577 vydal Václav již jako Eliščin manžel listinu, týkající se pohledávky za císařem ve výši 30 000 tolarů, kterou jeho choť společně se svou mladší sestrou Kateřinou zdědila.⁸⁶⁾ Když se Eliška po otcově smrti v roce 1578 se sestrou provdanou za Jana mladšího z Valdštejna dělila, připadlo na její díl celkem 15 vesnic.⁸⁷⁾ Vedle toho převzali Václav Ples s chotí i zápisný statek Stolany, který patřil Eliščinu strýci a který Rudolf II. převedl Václavovi za 4 853 tolarů a 37 grošů do zpujného vlastnictví. Václav ho pak úspěšně dále rozšiřoval.⁸⁸⁾ Na sklonku života, v roce 1603, na něm přiznával 109 osedlých,⁸⁹⁾ což představovalo na příslušníka rytířského stavu velmi nadstandardní majetkové zázemí. Vedle toho zakoupil v roce 1592 moravské panství Bystřice pod Pernštejnem.⁹⁰⁾

Svou veřejnou kariéru začínal Václav v roce 1572 jako dvořan na dvou koních na společném dvoře arciknížat Rudolfa a Arnošta. O tři roky později byl již kráječem a téhož roku postoupil do hodnosti místokomorníka

její descendenci od Zikmunda. Viz k tomu velmi podrobně Petr VOREL, *Uy-mřelý východočeský rod Andělů z Ronovce v 15.–17. století*. Fikce a fakta při „nalézání potomků“ historické české šlechty, *Východočeský sborník historický* 26, 2014, s. 83, 95–101.

85) A. SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, díl I., s. 179; *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu*, díl III. 1546–1557, edd. Anton Gindely – František Dvorský, Praha 1880, s. 422–425, č. 160 (zde s. 425).

86) NA Praha, fond České gubernium – guberniální listiny, inv. č. 2708, sign. L II 2075. Také tato listina jasně dokumentuje, že Eliška a Kateřina byly dcerami Zikmunda, nikoli Buriana Anděla.

87) DZV 20, fol. F 27r; DZV 64, fol. C 3r – C 5r.

88) A. SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, díl I., s. 189. Právě držba Stolany, na nichž dříve seděl Burian Anděl, je zřejmým důvodem, proč bývá Václavova manželka považována za Burianovu dceru.

89) František MARAT (ed.), *Soupis poplatnictva 14 krajův království českého z roku 1603*, *Věstník Královské české společnosti nauk. Třída filosoficko-historicko-jazykozpytná*, 1898, s. 29.

90) Ladislav HOSÁK, *Historický místopis země Moravskoslezské* (= Knihovna Společnosti přátel starožitností, č. 2), Praha 1938, s. 72. Cena panství se pohybovala kolem 24 300 zlatých, za které bylo prodáno v roce 1609 po smrti Václavova jediného syna. *Moravské zemské desky*, díl III. 1567–1641, Kraj brněnský (MZD III BR), ed. Miloslav Rohlík, Praha 1957, kniha XXXIV (XXX), s. 390–392, č. 36.

nad stříbrem. Od roku 1576 byl kráječem císaře Rudolfa.⁹¹⁾ V roce 1579 byl Václav povolán do komorního a dvorského soudu, v nichž zasedal pravidelně právě do roku 1592 a občas i později, až do své smrti.⁹²⁾ V letech 1585–1597 zastával také úřad královského hejtmana Menšího Města pražského,⁹³⁾ v roce 1595 byl jmenován hejtmanem chrudimského kraje.⁹⁴⁾ Vrcholem jeho kariéry bylo nicméně převzetí karlístejnského purkrabství v roce 1592.⁹⁵⁾ Tím se Václav stal příslušníkem elitního sboru nejvyšších zemských úředníků a jako takový měl automaticky místo jak v užší královské radě, tak jako přísedící i ve větším zemském soudu.⁹⁶⁾

Již měsíc po vložení Pavlova odporu, 25. června 1599, se karlístejnský purkrabí obrátil na císaře se suplikou, namířenou právě proti jeho nezdárnému synovci. Uváděl v ní, že Pavel, který již v té době překročil třicátý rok věku, „*jakž za živobyti otce svého, i ta všecka léta po smrti jeho zde v městech pražských se poválí, neřádně, rozpustile živ jsa, překážky a škody lidem činí, na svou nejposlednější záhubu, posměch a zlehčení rodu mého rytířského starožitného honí, na kderéhož mnohé stížnosti, potupné žaloby k soudům vyzším zemským i právům městským a též i ke mně přicházejí*“. Vedle toho poukazoval i na bratrovu závěť, na níž rovněž dokládal synovcovu zpusť-

91) Petr MAREŠ, *Přísedící většího zemského soudu Českého království (1542–1620) na habsburských dvorech a na dvoře Frídricha Falckého*, *Paginae historiae* 18, 2010, s. 36–37, 59.

92) Václav SCHULZ, *Příspěvky k dějinám soudu komorního království Českého z let 1526–1627* (= Historický archiv, č. 24), Praha 1904, s. 84–103, č. 145, 146, 148–150, 152, 153, 156, 158, 163–178, 181–183, 185–188, 191, 193; Petr MAREŠ, *Soupis přísedících komorního soudu Českého království*, Praha 2013, s. 135–136; NA Praha, fond Desky dvorské, sign. DD 44, pag. 13, 17, 19, 22, 24–27, 31–35, 38, 39, 41, 42, 60, 61, 63, 65, 106, 107, 111.

93) František ROUBÍK, *Královští hejtmané v městech pražských v letech 1547 až 1785*, in: Sborník příspěvků k dějinám hlavního města Prahy, díl VII., ed. Václav Vojtíšek, Praha 1933, s. 166. V seznamu soudců z postního zasedání roku 1597 je uveden jako hejtman Nového Města pražského, jde ale nepochybně o omyl písaře. DZV 127, fol. L 20v; P. MAREŠ, *Soupis přísedících komorního soudu Českého království*, s. 136, rozšiřuje časové vymezení této Václavovy funkce na léta 1584–1598.

94) Antonín RYBIČKA, *Hejtmané bývalého kraje Chrudimského*, Památky archaeologické a místopisné VIII, 1868–1869, s. 225.

95) Poprvé se Václav jako karlístejnský purkrabě připomíná v seznamu přísedících většího zemského soudu při letničním zasedání v roce 1592 – viz DZV 26, fol. F 16r (22. května).

96) K Václavovu členství v zemském soudu blíže též Marek STARÝ, *Přední klenot zemský. Věšší zemský soud království českého v době rudolfínské*, Praha 2014, s. 215–216, 366.

lost, přičemž její podstatu ovšem zcela vůčihledně zkreslil. Tvrdil totiž, že Kryštof Pavla „pro jeho rozpustilost a mnohé neřády, kterýchž jest se od mladosti své proti Božím příkázáním i právům obecním a dobřejm mravům, jakž otci, tak i všem přátelům svým k veliký žalosti a posměchu dopouštěl, jeho kšaftem svým v hodinu smrti své jak z dědictví, tak i jména a titule, což jest tak po něm jakožto otci a jiných předcích našich zděditi jměl, zbavil a oddělil“. Aby ochránil čest svojí i celého rodu, žádal Václav Ples, aby byl Pavel vypátrán v pražských městech, kde se zdržuje, dodán na Pražský hrad a uvržen buď do císařského vězení v Bílé věži, nebo do stavovského vězení v Daliborce, a to až do svého polepšení (jinými slovy na neurčitou dobu). Nabízel přitom „velkoryse“, že je ochoten hradit po dobu věznění Pavlovo stravování a další jeho potřeby.⁹⁷⁾

Citovaná suplika je pozoruhodná zejména z toho důvodu, že se tu Václav dožadoval víceméně bezdůvodného a o žádný veřejno-mocenský akt se neopírajícího uvěznění svého synovce a zcela opominul nedávná usnesení zemského sněmu, která umožňovala odsoudit mladé šlechtice za „nevážné a rozpustilé“ chování k povinné vojenské službě na vlastní náklad v některé uherské pohraniční pevnosti.⁹⁸⁾ Nebude zřejmě od věci předpoklad, že požadované řešení bylo z hlediska karlíštejnského purkrašího praktičtější v tom směru, že by měl Pavla pod kontrolou a mohl snáze bránit uplatňování jeho práv. Vzhledem k bohatství Václava Plesa a s ním ostře kontrastujícímu nevelkému rozsahu sirotčího jmění se přitom zdá, že Václavovi nešlo ani tolik o možnost spolupodílet se z titulu poručníka na správě bratrovy pozůstalosti, či o případné dědické nároky vlastního syna, ale skutečně o dobro mladšího synovce. Anně Popelové z Vesce se totiž po smrti Kryštofa Plesa narodil zdravý mužský potomek, obdařený jmény po otci a strýci, Kryštof Václav.

Odpověď panovníka na Václavovu supliku není ve Staré manipulaci dochována ani konceptově, nic ale nenasvědčuje tomu, že by Rudolf II. vyšel v tomto případě jednomu ze svých předních úředníků vstříc. Každopádně,

97) NA Praha, fond Stará manipulace, sign. P 43/27, inv. č. 2616, kart. 1630, Plesové Heřmanští ze Sloupna. K právním aspektům celé kauzy M. STARÝ, „...zde v městech pražských se poválí, neřádně, rozpustile živ jsa...“ (K využití práva jako prostředku k ochraně rodové cti v době předbělohorské), Acta Iuridica Olomucensia VIII (Supplementum: Ochrana cti – aspekty teoretické, praktické a historické), 2013, s. 51–63.

98) *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu*, díl IX., 1595–1599, edd. František Dvorský et al., Praha 1897, s. 85–119, č. 56 (zde s. 111–112, článek „O rozpustilostech mladých lidí“), s. 402–429, č. 309 (zde s. 423, článek „O mladých lidech nevážných“).

ve svém boji pokračoval Pavlův věřitel Pavel Koukolík. Poté, co skončilo neúspěchem řízení před komorním soudem, obrátil se i tento novoměstský měšťan – tentokrát již bez spolupráce s druhým z postupníků, Václavem Gregorem z Horky – přímo na císaře. Jeho obsáhlé podání, datované 27. února 1602,⁹⁹⁾ přitom vzniklo v době, kdy vlastnictví k rodovskému statku mělo za sebou další převod. Václav Kordule ze Sloupna totiž v roce 1600 statek prodal za 10 000 kop míšeňských grošů Bartolomějovi z Valdštejna.¹⁰⁰⁾ Ani v tomto případě přitom nebyl převod standardně vložen do trhového kvaternu, ale do menšího zápisného, formálně opět s odkazem na fingovaný dluh 100 kop českých grošů.¹⁰¹⁾

Pokud jde o uvedenou supliku adresovanou císaři, Koukolíkova právní argumentace se držela intencí předchozího půhonu a nic nového se v ní prakticky neobjevuje. Spíše tak lze akcentovat některé formulace, vypovídající o osudech jednotlivých členů rodiny Plesů Heřmanských. Předně se tu uvádí, že v roce 1596 se mladý Pavel Ples nacházel v „zatčení“, a to pro nesplacené dluhy, které vůči novoměstskému měšťanovi měl. Šlo předně o zápis na částku 500 kop míšeňských grošů, „*nic méně i pro jiné sumy od něho mně tak povinovaté*“. Je zjevně patrné, že míra Pavlova zadlužení již v tomto okamžiku přesáhla únosnou mez, takže již nedokázal zabránit vedení osobní exekuce.¹⁰²⁾ Druhý závažný moment představuje konstatování, že „*vtom předně paní Salomena Plesová Heřmanská z Hustiřan a po ní pan Kryštof Ples Heřmanský z Sloupna, paní mateř a pan otec jeho Pavla Plesa Heřmanského prostředkem smrti z tohoto světa sešli*“, načež došlo k postoupení všech Pavlových dědických nároků. I když jde o relativně vágní formulaci, přeci jen z ní poměrně jednoznačně vyplývá, že časový odstup mezi smrtí obou Pavlových rodičů byl nevelký. Z výše řečeného ovšem zároveň vyplývá, že po smrti matky Salomeny se otec Kryštof ještě stačil znovu oženit a zplodit potomka, byť se již nedožil jeho narození. Zemřel-li tedy někdy na přelomu let 1595 a 1596 (jak vyplývá ze shora

99) SM, sign. P 43/28, inv. č. 2616, kart. 1630.

100) Smlouva je intabulována v DZV 174, fol. A 6v – A 7v.

101) DZM 236, fol. C 8r – C 8v.

102) K „zatykáni“ podle starého českého a moravského práva blíže zejména František ČÁDA, *K osobní exekuci podle čes. práva zemského*, Část I. (= Práce ze semináře českého práva na Karlově Universitě v Praze, č. 2), Praha 1920, s. 20–26; Josef MARKOV, *Přípravné řízení procesní v českém právu zemském XIII.–XVII. stol.*, Bratislava 1930, s. 158–162, k moravskému vývoji naposledy Jana JANIŠOVÁ – Dalibor JANIŠ (edd.), *Zemské zřízení Markrabství moravského z roku 1516 (Počátky kodifikace zemského práva na Moravě)*, Olomouc 2013, s. 53–55.

řečeného, tvoří krajní data 10. listopad a 20. leden), měla by Salomenina smrt nejspíše spadat do roku 1594 či možná počátku roku 1595, dále do minulosti ale již zřejmě nikoli.

Ani ze strany panovníka nedosáhl zřejmě Koukolík očekávaného zastání, a proto své nároky dále postoupil Aleně Nejeptické z Lukavce. Stalo se tak 16. prosince 1604.¹⁰³⁾ Již dávno předtím, 11. června 1603, se ale formálně vzdal části svých nároků a „*upustil od všech a všelijakých práv a spravedlivostí, též dědictví ... toliko po někdy Kryštofovi Plesovi Heřmanským z Sloupna na něho Pavla Plesa Heřmanského příšlého*“.¹⁰⁴⁾ Jinými slovy, omezil svůj zájem na dědictví po Salomeně Plesové z Hustřířan. Tím samozřejmě nedošlo de facto k žádnému zásadnímu posunu, neboť jak již bylo výše rozebráno, testament Kryštofa Plesa nezpochybňoval Pavel Koukolík ani předtím. Zajímavá je ale skutečnost, že zhruba v téže době se o své nároky znovu výrazněji přihlásil Pavel Ples. Hlavním impulsem k jeho zvýšené aktivitě přitom zřejmě byla smrt jeho strýce, karlístejnského purkrabího Václava Plesa, jenž zesnul 12. dubna.¹⁰⁵⁾ Zřejmě hned vzápětí adresoval synovec zesnulého císaři „žalostivou“ suppliku, v níž prosil o zastání, protože „*by příčinami omylnými dědictví svého a spravedlivého dílu statku po otci jeho pozuostalého od své macechy, nábožné Aleny z Vesce ... zbavován býti chtěť*“. K tomu, aby své nároky uplatňoval standardní soudní cestou, mu ale podle vlastních slov stála v cestě chudoba. V tomto případě se císař kupodivu nechal doručeným podáním zaujmout a 29. srpna zaslal zemským soudcům výzvu, aby celou věc přezkoumali a pokud by se Pavlovi skutečně „*taková křivda a ublížení činilo*“, aby zjednali nápravu.¹⁰⁶⁾ Nabízí se samozřejmě hypotéza, že Koukolíkovo vzdání se části nároků a obnovená aktivita Pavla Plesa při prosazování dědických nároků po otci jsou nějakým způsobem kauzálně propojeny. Na základě prostudovaných materiálů ji ale nelze potvrdit, byť ji logika věci činí vcelku lákavou.

103) DZV 91, fol. P 26v – P 27r (juxta). Pavel Koukolík ovšem postupoval potenciálně nabytá práva jen za sebe, nikoli za svého spolupostupníka Václava Gregora.

104) DZV 91, fol. P 27r (juxta).

105) Vojtěch Jaromír NOVÁČEK, *Drobné zprávy historické*, Památky archaeologické a místopisné XVI, 1893, č. 1, s. 51. Datum potvrzuje i list Viléma Slavaty z Chlumu císaři, jímž ho 13. dubna informoval, „*že jest pan Václav Ples Heřmanský z Sloupna, někdy purkrabě karlístejnský, minulou noc prostředkem smrti z tohoto světa se odebral*“, a požádal ho, aby mohl správu Karlštejna převzít na místě svého švagra Jáchyma z Hradce, druhého z karlístejnských purkrabích, jemuž nemoc nedovolovala, aby se na Karlštejn vypravil. SM, sign. K 25/1, inv. č. 1604, kart. 1125, fol. 27r.

106) SM, sign. P 43/7, inv. č. 2616, kart. 1629.

Sluší se podotknout, že Alena z Vesce se mezitím dávno, zřejmě záhy po smrti svého prvního chotě, podruhé provdala, neboť již při intabulaci rodovského statku Václavovi Kordulovi v roce 1597 vystupuje jako „*Alena Vostrovská z Vesce*“.¹⁰⁷⁾ Jejím druhým chotěm se stal Bořek Ostrovský ze Skalky a na Popovicích.¹⁰⁸⁾ Ten odvedl v roce 1603 ze svého nevelkého panství, jehož centrem byla ves 11 km severozápadně od Hradce Králové,¹⁰⁹⁾ berni za 17 poddanských usedlostí („osedlých“), 5 komínů a 3 mlýnská kola.¹¹⁰⁾ Bedřich Vilém Spiess uvedl, že Alena měla též dům v Hradci Králové, který před rokem 1612 prodala Anně Stošové, vdově po Bedřichovi z Újezdce a Kunic.¹¹¹⁾ Podle všeho tu nejspíš jde o onen dvůr „*při městě*“, na kterém seděl její první chot’.

Vedle Pavlova podání se měl zemský soud vypořádat ještě s odporem výše uvedené Aleny Nejeptínské z Lukavce, který byl do zemských desk jako juxta k postoupení rodovského statku Václavovi Kordulovi ze Sloupna vložen 11. května 1605.¹¹²⁾ Tento odpor nejen, že z někdejšího pŕuhonu Pavla Koukolíka a Václava Gregora k soudu komornímu po stránce argumentační plně vychází, ale dokonce přebírá doslovně pasáže jeho textu. To nicméně není nic až tak překvapivého, protože odstup několika let na podstatě námitek proti Kryštofovu postupu ničeho nezměnil a Alena Nejeptínská při přebírání pohledávky za Pavlem si jistě od postupitelů vyžádala i písemnosti dokumentující jejich dosavadní právní kroky. Rozhodnutí, kterým by nejvyšší zemští úředníci a další členové nejprestižnějšího šlech-

107) DZV 1084, fol. S 17v.

108) Zajímavé je, že zatímco v rodokmenu Ostrovských ze Skalky je v Dobřenského genealogické sbírce manželství Bořka a Aleny (o níž je hypoteticky naznačeno, že mohla pocházet z rodu Popelů z Vesce) zachyceno jako jistá skutečnost, v rodokmenu Veseckých z Vesce je u genealogicky nezařazené Aleny jako manžel uveden příslušník rodu Ostrovských ze Skalky a křestní jméno Bořek je zpochybněno otazníkem. NA Praha, Genealogická sbírka Dobřenský, inv. č. 734 a 1183. Tuto pochybnost ale souvislosti (zejména posloupnost držby popovického statku) nepotvrzují. Pokud jde o Aleninu filiaci, nejspíše mohla být dcerou Jan z Vesce, zemřelého kolem roku 1564, a jeho choti Elišky Hamzové Bořkové ze Záběhlic, která po jeho smrti až do roku 1586 seděla na Smiřičkách (dnes součást města Smiřice), které s Rodovem sousedily.

109) Podle současného správního uspořádání jsou Popovice místní částí obce Třesovice.

110) F. MARAT (ed.), *Soupis poplatnictva 14 krajův království českého z roku 1603*, s. 22.

111) Bedřich Vilém SPIESS, *Erbovníci a šlechtici v Hradci Králové na počátku XVII. století usedlí*, Památky archaeologické a místopisné XIX, 1900, č. 4–5, s. 330–331.

112) DZV 1084, fol. S 17r – S 17r.

tického tribunálu zaujali k majetkoprávním vztahům k rodovskému zboží jasné stanovisko, se v agendě zemského soudu nepodařilo identifikovat. Každopádně ale platí, že statek Rodov zůstal po roce 1600 pevně v ruce Bartoloměje z Valdštejna a jeho potomků až do roku 1628, kdy ho bratři Hanibal, Jan Kryštof, Jiří Adam a Albrecht Bertold z Valdštejna prodali společně s Miletínem frýdlantskému vévodovi a svému příbuznému Albrechtovi z Valdštejna za 30 000 rýnských zlatých.¹¹³⁾

Závěrem se sluší zmínit další osudy nejdůležitějších protagonistů shora vylíčeného „příběhu“ rodovského panství. Pavel Ples se podle Dobřenského sbírky připomíná jako žijící do roku 1603. Možná, že se trochu usadil, když uzavřel manželství s Eliškou Karbanovou z Olšan.¹¹⁴⁾ Odpor Aleny Nejepínské z roku 1605 o něm stále ještě mluví jako o živém, což ale může být dáno i tím, že Alena neměla povědomost o jeho úmrtí. Každopádně v polovině první dekády 17. století se z dějinné scény vytratil. Shodou okolností zemřel ve stejné době v mladém věku i jeho bratranec Zikmund Jan, pán na Bystřici pod Pernštejnem, substituční dědic rodovského panství a jediný známý potomek karlštejnského purkrabího Václava Plesa. Jeho smrt spadá do roku 1606.¹¹⁵⁾

Anna Ostrovská z Vesce zemřela v roce 1611, její choť Božek Ostrovský v roce 1615.¹¹⁶⁾ V berním soupisu z posledně uvedeného roku tak jako vlastník statku Popovice vystupuje Alenin syn z prvního manželství, Kryštof Václav Ples Heřmanský ze Sloupna, jenž přiznával 13 osedlých, 1 ovčáckého mistra a 2 mlýnská kola.¹¹⁷⁾ Nedlouho nato popovické zboží prodal Jindřichovi Janovi Kapounovi ze Svojkova za 12 000 kop mišeňských grošů. Z této sumy ovšem obdržel hotově pouhých 1 000 kop a zbytek propadl po Bílé hoře, ačkoliv v roce 1621 složil císaři Ferdinandovi II. přísahu věrnosti.

113) Státní oblastní archiv (= SOA) Praha, fond Rodinný archiv Valdštejnů, Valdštejniána, inv. č. 2742, sign. XIV-B2; DŽV 142, fol. P 30v – Q 1v.

114) NA Praha, Genealogická sbírka Dobřenský, inv. č. 800. V materiáliech k méně významným rodům je Eliška uvedena bez filiace jako dvojnásobná vdova po bližze neurčených Pavlatíkovi a Lhotickém. NA Praha, Genealogická sbírka Dobřenský, Materiály, V + W, s. 59. Nejpravděpodobněji ji lze považovat za dceru novoměstského měšťana Jiřího Karbana z Olšan († po 1589) a jeho první choti Kateřiny Zygellové z Vysoké.

115) NA Praha, Genealogická sbírka Dobřenský, inv. č. 800.

116) *Tamtéž*, inv. č. 734. V případě Aleny potvrzuje rok 1611 skutečnost, že v pátek po svatém Bartoloměji byla do zemských desk vložena její závěť. DŽV 135, fol. K 24r – K 26v. V roce 1615 pak převzal Vilém Ostrovský poručenství nad Bořkovými sirotky a majetkem. DŽV 137, fol. G 24.

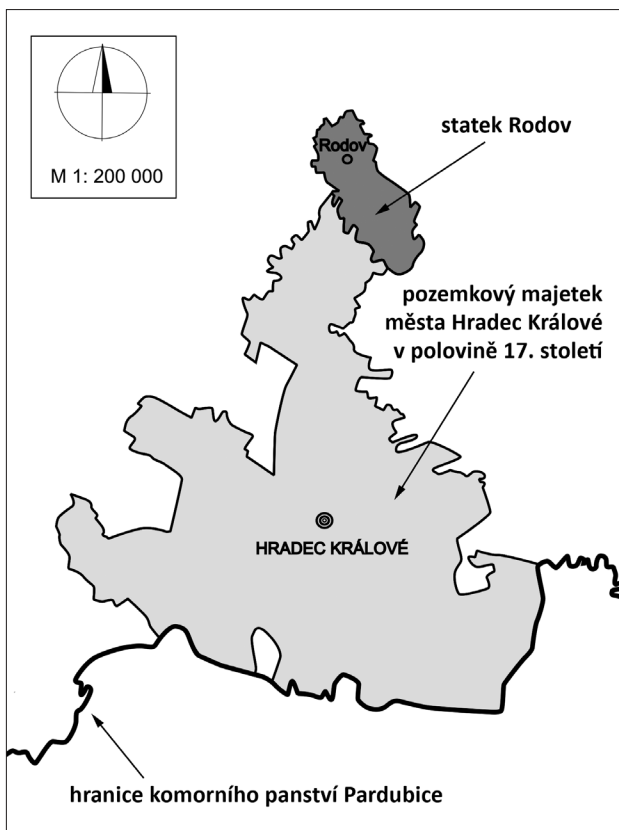
117) A. SEDLÁČEK (ed.), *Rozvržení sbírek a berní r. 1615 dle uzavření sněmu generálního nejvyššími berníky učiněné*, Praha 1869, s. 12.

Musel proto vstoupit do vojenských služeb a naživu byl ještě v roce 1630. V roce 1659 se pak marně svých nároků domáhali Kryštofovi dědicové, zejména jeho polorodá sestra Helena Marie Schmidlová, rozená Ostrovská. Té byla v roce 1666 alespoň pojištěna částka 250 kop míšeňských grošů, kterou měla na Popovicích jako vdovské věno zapsanou její a Kryštofova matka Alena z Vesce.¹¹⁸⁾ Vedle ní měla Alena s Bořkem Ostrovským ještě syny Jiřího a Viléma Ctibora, kteří stejně jako jejich polorodý starší bratr zmizeli ve víru třicetileté války a nezanechali v dějinách výraznější stopu.¹¹⁹⁾

Není pochyb o tom, že přes veškerou snahu se v tomto příspěvku nepodařilo zohlednit všechny relevantní písemné materiály, které mohou dochované archivní fondy nabídnout. Přesto snad lze vyslovit neskromné přesvědčení, že i tak je předkládaný text nezanedbatelným příspěvkem k podrobnějšímu poznání dějin jednoho nevelkého šlechtického statku a rodin jeho držitelů. Pokud dojde v budoucnu k dalšímu jeho doplnění na základě písemností nezohledněných, jediné dobře.

118) Tomáš Václav BÍLEK, *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618*, Praha 1882–1883, s. 247 a 436–437; NA Praha, Genealogická sbírka Dobřenský, inv. č. 800, uvádí Kryštofa Václava jako žijícího ještě k roku 1631. Nedlouho nato, po roce 1640, pak podle zde zachyceného rodokmenu rod Plesů Heřmanských ze Sloupna po meči zcela vymřel příbuznými ze střežiměřické větve.

119) NA Praha, Genealogická sbírka Dobřenský, inv. č. 734; Sedláčkovo heslo „Ostrovský ze Skalky“ in *Ottův slovník naučný*, díl XVIII., Praha 1902, s. 953.

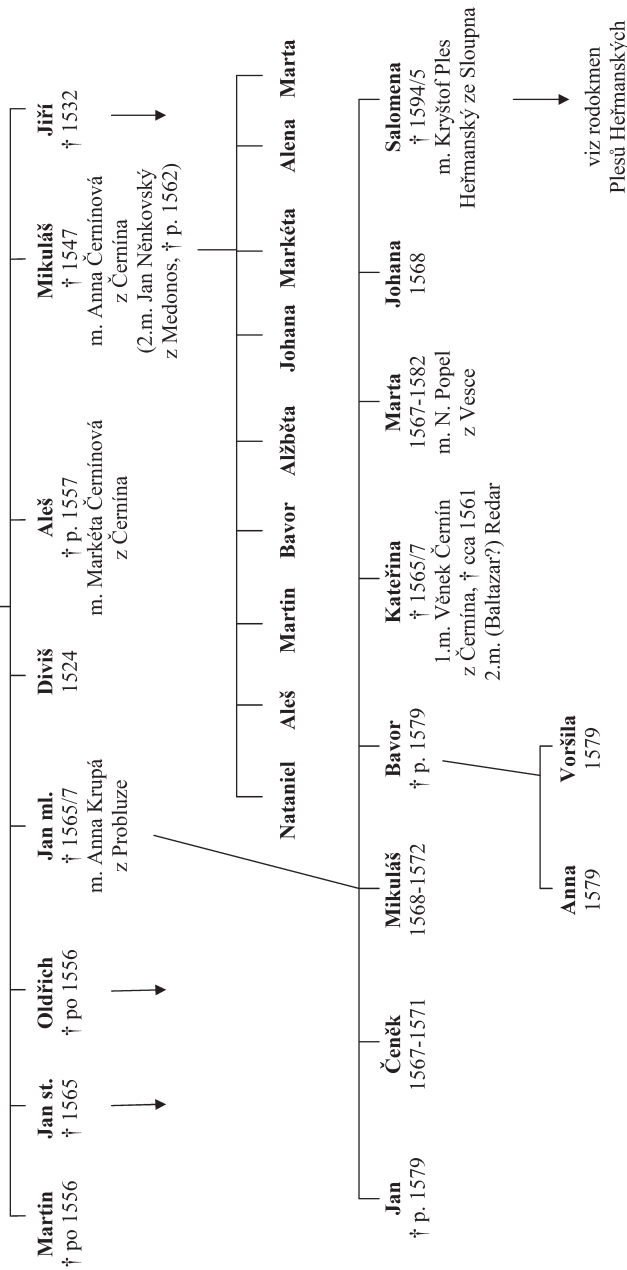
Poloha statku Rodov v polovině 17. století.

Rodovští z Hustřan

Bavor

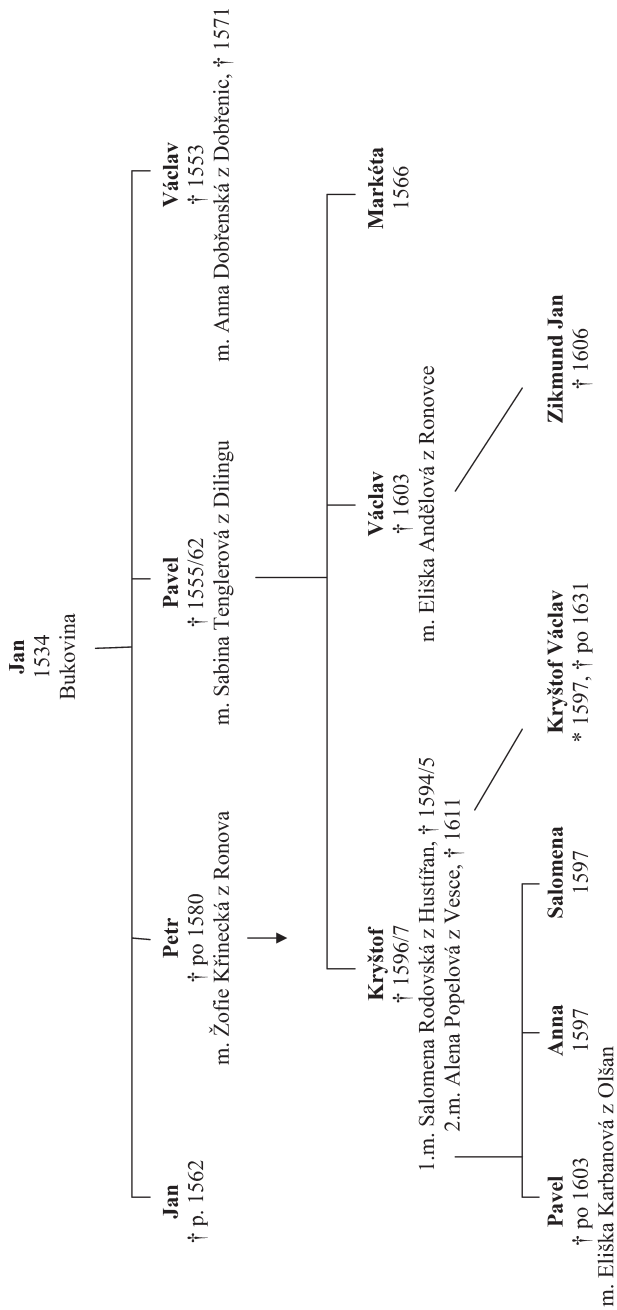
† 1516/18

Hustřany, Neznašov, Rodov

viz rodokmen
Plesů Heřmanských

Plesové Heřmanští ze Sloupna

KNIGHT ESTATE OF RODOV AND ITS OWNERS IN THE SECOND HALF OF THE 16th CENTURY

Contribution to the history of little aristocratic estate
in the Hradec Králové region

In the 16th century, the village of Rodov, located some 10 km to the north of Hradce Králové, gave the surname to one line of a branched aristocratic family of knights of Hustířany. The knowledge of the history of the village and of its owners has not so far considerably exceeded the factual basis collected by August Sedláček during his life. The presented study aims at completing this knowledge through relevant sources, first of all through a number of records made in the Land Tables. They also allow us to reconstruct, in greater detail, the genealogy of the Rodovský family members themselves and of the Ples Heřmanský family of Sloupno, their successors in the ownership of the estate, revealing some of the interesting cases of the life of the early modern-time genus.

The ownership of part of Rodov (the other part belonged of the Smiřice estate owned by the Trčkas of Lípa) by the knights of Hustířany is documented to begin in the early 16th century. At that time it was part of a large property complex which Bavor of Hustířany concentrated in his hands. Nevertheless as early as 1524, while the property was being divided among his eight sons, it was turned into little separate goods. In October 1547 a tragic event occurred in the Rodov tavern, when Aleš Rodovský misfortunately shot his brother Mikuláš (Nicholas) during a fight in the tavern. In the next year he then made an agreement with his brothers and brothers-in-law, in which he undertook to manage the Mikuláš's property and look after his eight children. This agreement did not directly apply to Rodov, however, because while divided, Rodov was received by another brother, Jan (John) Junior. Jan's son, having the same name, held Rodov until 1570s, when the estate was inherited by his sister Salomena after he had died without leaving any children. The probate proceedings did not take place without problems and due to this fact a lot of knowledge about the Rodovský family could be found out through Land Tables again.

Salomena married Kryštof (Christopher) Ples Heřmanský of Sloupno, who had come from nearby Ples (part of Jaroměř now), and who took over the rule over the Rodov goods and carried it out until the year 1592, when he sold the goods to Václav (Wenceslas) Kordule of Sloupno. He died at the turn of 1596 and disinherited, in a rather specific manner through

his last will written just a short time before his death, his naughty son Pavel (Paul, born from his marriage with Salomena) and specified that the universal heir would be his child – still unborn – from the next marriage – if he was a boy, however. In case a daughter was born, he specified that the main heir should have been his nephew Zikmund Jan (Sigmund John). Neglected Pavel naturally refused to accept this settlement, nevertheless due to his indebtedness he assigned all his claims to two Prague burghers. Years of long court disputes followed, in the course of which both the legitimacy of Paul's inheritance and also other important legal consequences (e.g. the issue of Kryštof's ownership and his right to sell the estate without Salomena's consent) were solved. Pavel's uncle Václav (Wenceslas), Royal Counsel and judge sitting on the bench of an important country court and executioner of the Karlštejn burgrave's office, intervened in the case as well, branded his nephew as a black sheep of the family and required the Emperor to have him put in prison. At the same time the case is fairly well-documented in materials offering an interesting insight in early modern-age legal practice and giving much more information on the Ples Heřmanský family than the currently available literature could provide so far.

The dispute for the Rodov estate faded out in the end. Pavel Ples died soon after that and his posthumous brother Kryštof Václav also disappeared in the whirl of the Thirty Years' War. Hardly anything can be found here from the viewpoint of "great" history. Viewed from a different angle the preserved archive materials offer fascinating details from the life of not very important gentry families, however, which might be used in the future to document general historic and legal historic analyses and explanations.